

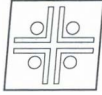
Mart-Nisan 1995 SAYI: 14

cveneburi

5 KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური
კულტურული კრებული

T O T A L
MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

**GÜRCÜSTAN - RUSYA
VE DİĞER
BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU
ÜLKELERİNE HER TÜRLÜ:**

- * İHRACAT
- * İTHALAT
- * YATIRIM
- * TEMSİLCİLİK

**İŞLEMLERİ İÇİN
İNGİLİZCE / RUSÇA / GÜRCÜCE
BİLEN KADROMUZLA
HİZMETİNİZDEYİZ.**

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
Halaskargazi Cad.
Rısvanoğlu Apt. No:59 K:6 D:5
Harbiye – İSTANBUL
Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82
Faks: (0212) 233 71 04

çveneburi

Kültürel Dergi

Mart - Nisan 1995, Sayı 14
(İki Ayda Bir Yayımlanır.)

İMEDI

Tarım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Fahrettin ÇİLOĞLU

Yayın Koordinatörü
Rüya ÖZKALKAN

Mali İşler Koordinasyon Kurulu
Nuri ÇELEBİ, Fahrettin ÇİLOĞLU
Sabahattin KESKİN, ● Nuri MERCAN,
Cahit OKTAY, Bahri ●LGÜN,
İbrya ÖZKAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Hasan ÇELİK, Teimuraz ÇIKOVANI,
Fahrettin ÇİLOĞLU, Rüya ÖZKALKAN,
İsmail YAZICI

Yazışma Adresi

Cumhuriyet Cad. 147/15, Kat: 6
80230 Elmadağ - İstanbul
Tel.: (0212) 246 72 91
Faks: (0212) 246 56 89

Fiyatı

50.000.-TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları

Yalnızca Yıllık Abone
300.000.-TL / 13\$ / 20 DM

Havale Hesap No:

Posta Çeki Hesap No:
674204-Fahrettin Çiloğlu
Garanti Bankası
Pendik Şubesi - İSTANBUL
6200723/2 No'lu Hesap
İş Bankası

Karaköy Şubesi - İSTANBUL
300131 No'lu Hesap

Dizgi-Ofset Hazırlık

VEGA Yayıncılık & Tanıtım
Tel/Fax: (0212) 638 25 81

Baskı

Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazarına aittir.
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş
olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak
belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

çveneburi' den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Gürcülerin Tarihi 3
Lia ÇLADZE

SÖYLEŞİ

Hacaloğlu ile Kafkasya Üzerine 5
Fahrettin ÇİLOĞLU

YAŞAM-KÜLTÜR

Maçaheli 10
Fahrettin ÇİLOĞLU

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Makara 15
Teimuraz ÇIKOVANI
Klarceci Gürcücesi 17
Şuşana PUTKARADZE

GÜRCÜCE

Kendi Kendine Gürcüce VI 19
Fahrettin ÇİLOĞLU

ÇOCUK

Deda Ena 22,
Rüya ÖZKALKAN

ŞİİR-ÖYKÜ '95

Şiir-Öykü '95'e ilk Adım 24
İsmail YAZICI

HABER-YORUM

Çveneburi'den Haberler 26
Argonotlar Geliyor 27
Etnik Kimlik ve Azınlıklar 27

Kısa Kısa

..... 29
Rüya ÖZKALKAN

çveneburi'den

çveneburi dergisinin ilk versiyonunun ilk sayısı, bundan 18 yıl önce Mart 1977'de İsveç'in başkenti Stockholm'de yayımlanmış. Derginin kapağında "Georgiska Kulturföreningen yayın organıdır" ibaresi yer alıyor. İç kapağında ise çveneburi'nin "Kartveloloji Dergisi" olduğu ve "İsveç Gürcü Kültür Derneği"nin yayın organı olduğu belirtilmiş. 2-3. birleşik sayısındaki görünür en önemli değişiklik, "Kartveloloji"nin yerini "Kafkasoloji"nin alması. Bu sayıda çveneburi'nin dört ayda bir yayımlandığı belirtiliyor. 1977 yılında çveneburi üç sayı ve ancak iki adet (1. ve 2-3. sayılar) çıkmış. 1978 yılında yalnızca tek bir dergi (4-5. birleşik sayısı) olarak çıkan çveneburi'nin altı ayda bir yayımlanan bir dergiye dönüştüğünü görüyorsunuz. Derginin 6-7. birleşik sayısı(son sayısı), adresi Bursa olmasına karşın İstanbul'da basılmış ve iki aylık dergi olarak düşünülmüş. çveneburi'nin İsveç'ten taşınmasının gerekçesi olarak derginin asıl okuyucu kilesinin Türkiye'de olması gösteriliyor. Eski çveneburi dergisi üzerine betimleyici bilgiler veren bu paragrafın sonucu, yaklaşık üç yıla yayılan yayın yaşamında derginin altı sayı ve dört adet çıkmış olmasıdır. İki farklı dönemdeki çveneburi dergisinin içerik tabliline girmeden, şimdi gelelim derginin yeni versiyonunun kısa tarihçesine.

Bugün elinizde 14. sayısı bulunan çveneburi'nin ilk sayısı Ocak 1993'te basıldı. Bir gelenegın devamı olduğu düşüncesiyle bu birinci sayı 1 (8) olarak numaralandı. İlk sayı, yaklaşık dört aylık bir hazırlık döneminden sonra ortaya çıkmıştı ve Bursa'daki çalışmaların ürünüydü. Sonraki sayı (2-3. birleşik sayı), uzun bir gecikme sonrasında İstanbul'da, derginin bugünkü yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü tarafından yayına hazırlanarak basılmak üzere Bursa'ya gönderildi. Hazır dosyanın yayımın aylar geçmesine karşın gerçekleşmemesi üzerine, çveneburi fiilen İstanbul'a taşındı; daha sonra da hukuksal olarak... çveneburi dergisi günümüze asıl olarak, "çveneburi'den" yazılarını da kaleme alan yayın yönetmeni, yayın koordinatörü (7. sayıdan itibaren bu sıfatı kullandı) ve yazı-çevirileriyle Hasan Çelik tarafından getirildi. Bu arada, derginin ayakta kalmasını sağlayan mali olanakların yaratılmasında asıl olarak 4-5 kişi önemli işlev üstlendi (Osman Nuri Mercan, Nuri Çelebi, Hasan Aydın, Cahit ●ktay ve son dönemde Ergun Atabay...). Özet olarak çveneburi dergisi, henüz iki yılını doldurmadığı İstanbul'daki yayın yaşamına 13 sayı (bazıları birleşik sayı olduğu için 9 adet dergi) sığdırdı. Biz bu bilgileri aktararak çveneburi çevresinin ve okurlarının hafızalarını tazelemek istedik. Neden mi? Eee, ne de olsa, "Hafıza-i beşer nısyan ile malûldür".

Bu sayıda yer alan yazılardan biri olan "Gürcülerin Tarihi", aynı adlı kitabın Gürcüstan'da çıkan bir değerlendirmesi olmakla birlikte, bazı noktaların alını çizmesi bakımından önemlidir. Azerbaycan'ın İstanbul Başkonsolosu Abbas Abdullah Hacıoğlu ile yapılan söyleşi, Kafkasya'nın geçmişteki ve bugünkü sorunlarını dile getiriyor. "Makara" yazısı, özgün bir çalışma olup Gürcülere özgü eski su taşıma sistemini anlatıyor. Gürcüstan'da yayımlanan bir edebiyat gazetesinden aldığımız ve yazının yeni yayımlanan kitabının (Çveneburebis Kartuli) bir bölümünü oluşturan "Klarçeti Gürcücesi", Türkiye Gürcüleri üzerine yapılmış özgün çalışmalardan biridir. Bu yazının ikinci bölümü sonraki sayıda yer alacak. "Maçaheli" yazısı, ekolojik amaçlı bir çalışmadan yararlanarak hazırlanmıştır. Bu yazıyı örnek olarak hazırlayacağınız, Türkiye'deki Gürcü köylerini anlatan yazılara (fotoğraflar da ekleyerek gönderiniz) çveneburi dergisi yer verecektir. Bu sayıda ayrıca "Şiir-Oykü '95" in ilk ürünlerini okuyacaksınız.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere..

Gürcülerin Tarihi

Lia ÇLAİDZE

Geçtiğimiz yılın sonlarında İstanbul'da çıkan *Dilden Dine. Edebiyattan Sanata Gürcülerin Tarihi* adlı kitap, Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinde meydana gelen karakteristik değişikliklerin bir sonucudur. Kitabın yazarı Türkiye yurttaşı, aslen Gürcü ve genç bir aydın olan Fahretin Çiloğlu (Beka Çilaşvili), Türkiye'de Gürcü kültürünü tanımak için verimli çalışmaları yapmaktadır. Türk basınında ve süreli yayınlarında sık sık Gürcü tarihi, edebiyatı ve sanatı üzerine onun üstün mesleki yeteneğinin ününü olan yazılar yayımlanmaktadır. Sözü edilen kitap yazarın bu emeklerinin bir ürünü olup, Türkiye okuruna Gürcüstan'ın en eski çağlardan başlayarak günümüze değin uzanan zaman dilimine yayılan siyasal tarihi ve kültürel yaşamı üzerine geniş bilgi vermektedir. *Gürcülerin Tarihi* kitabı uzun zaman önce Gürcüstan'dan kopmuş, ama atalarının vatanına olan sevgisini koruyarak kuşaktan kuşağa aktarmış ve anısını taze tutmuş Gürcülerle de konu etmektedir. Bundan dolayı bizim için kitabın özellikle bu bölümü ilgi çekicidir. Çünkü Gürcülerin bu bölümü hakkında her şeye tabu konmuş ve onlara birkaç yabancı bilim adamı ancak ulaşabilmişti (Bkz. Magnarella, Paul J., *The Peasant Venture, Tradition, Migration and Change among Georgian Peasant in Turkey*, 1979; Andrews, Peter Alford, *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*, 1989; Özder, M. Adil, *Artvin ve Çevresi*, 1971; Perinçek, Şule, "Gürcüler", 2000'e Doğru, 5 Ocak 1992).

"Türkiye Gürcüleri" adını taşıyan başlık, Gürcülerin Türkiye sınırları içinde kalmalarının tarihi, kültürleri, göçleri, demografik durumu hakkında bizleri bilgilendirmektedir. Yazar, özgün kaynaklar, ünlü bilim adamlarının bilimsel çalışmalara dayanarak Gürcüstan'da Osmanlı yayılması, Osmanlıların Samişte-Saatabago'da yerleşmeleri ile Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına katılmış Gürcülerin Müslümanlaşmalarını da anlatmaktadır. Daha sonra ise Osmanlı-Rus ilişkilerine, bu ilişkilerin Gürcüstan açısından önemine ve Rusya'dan korkan Müslüman Gürcülerin bir bölümünün göçüne değinmektedir ("Muhacir-roba").

Bütün bunlar çok iyi bilinmesine karşın Türkiye'deki Gürcülerin büyük bölümü bu bilgilerden uzak kalmıştır, çünkü onlar Kurucu Davit tarafından Gürcüstan'a yerleştirilen Kıpçaklar, dolayısıyla birinci sınıf Türkler olduklarına inanılmaktaydılar. Ama görünen o ki, tarihin çarpılmasının foyası ortaya çıkmıştır.

Yüz yıl önce İstanbul'da, İsmetzade Mehmed Arif'in *Gürci Köyleri* (1893) adlı kitabı yayımlanmış. Kitabın bilimsel değerine paha biçilemez. Muhacirlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun Karadeniz kıyılarında yerleşmelerinden 15 yıl sonra kaleme alınan kitapta, Gürcülerin Osmanlı ülkesine beraberinde götürdükleri kültürel gerçeklikler belirtilmektedir. Göçün zorluklarına, trajik yanına ve boş topraklarda eliboş olarak yeniden bir hayat kurmanın güçlüklerine karşın, Gürcülerin burada kurdukları hayatın yüksek düzeyde olması yazarı hayrete düşürmüştü. "Onlardan önce gelip buraya yerleşen Kuzey Kafkaslı muhacirler benzeri hiçbir şeye sahip değiller" diyen yazar, kestaneden yapılmış güzel ahşap evleri, "kavari"lerle örtülü çatları, dolu ambarları ve serenderleri, camileri ve "kız ve erkek çocukların birlikte gittikleri" mektepleri ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Ayrıca aile, akrabalık ilişkileri, düğün âdetleri ve gelenekleri, geleneksel tarım ve imce usulü çalışma ile geleneksel halk hekimliği gibi birçok konuda bilgi içeren Mehmed Arif'in kitabı eski Türkçeyle (Osmanlıca) yazılmış olup günümüz Türkiye'sinde okuru da fazla değildir. F. Çiloğlu, *Tarih ve Toplum* dergisinde (cilt 17, sayı 102) yayımlanan makalesinde, kitabı geniş bir

biçimde tanıtımsı ve daha sonra da bu materyali *Gürcülerin Tarihine* olarak bilim adamlarının hizmetine sunmuştur. Yüz yıl önceki verilere, yazarın kendisinin topladığı ya da Amerikalı bilim adamı Paul Magnarella'nın yukarıda anılan kitabından alınan bilgiler de eklenmiştir (P. Magnarella İnegöl'ün Gürcü köylerinde bir süre yaşamış ve köylülerin yaşamını incelemiştir).

F. Çiloğlu tarihî dilimi içerisinde, önce Osmanlı İmparatorluğu'nun sonra da Türkiye Cumhuriyeti'nin millî politikalarını ele alır ve Türkiye Gürcülerini açısından sonuçlarını irdelerikten sonra dikkati çeken bir sonuca varır: Buradaki Gürcüler Gürcüistan'ın değişik yörelerinden olmaları ve değişik yollardan gelmelerine karşın (kimi muhacirlerin, kimileri geç dönem mültecilerin torunlarıdır, kimi de Tao-Klarceti ve Şavseti bölgelerinin sakinleridir), sonuç olarak tek etnik grup olarak bütünleşmişlerdir.

Yüz yıl öncesinde yalnızca Kobuleti'den gelen Gürcüler Gürcüce okuma-yazma biliyorlarmış, ama zaman içerisinde onlar da unutulmuşlar ve Gürcü kültürü ile olan bağları tamamen kopmuş. Böylesi bir ortamda Gürcü edebiyatından ürünlerin Türkçeye çevrilmesi özel bir önem kazanıyordu. İlk çevirileri 1932 yılında Ahmet Banoğlu, hocası ve dünyaca ünlü bir bilim adamı olan Melmed Fuad Köprülü'nün görevlendirmesi üzerine yapmış ve Aleksandre Kazbegi'den *Eliso ve Elguc'dyi*, Egnate Ninoşvili'den birkaç öyküyü yayımlanmış, ancak 1940'lardan itibaren her şey yeniden durmuş, ta ki Ahmet Melaşvili'nin *Gürcüstan* (1968) kitabının piyasaya çıkmasına kadar. F. Çiloğlu, Ahmet Melaşvili'nin katkıları, çevirileri ya da onun inisiyatifleriyle yapılan çeviriler ve *çveneburi* dergisinin çıkarılması fa-

aliyetleri üzerinde de durmaktadır. A. Melaşvili'nin öldürülmesinden (5 Temmuz 1980) sonra *çveneburi* dergisi yayın hayatına 13 yıl ara verdi. Bugün *çveneburi* yeniden yayımlanmakta ve F. Çiloğlu dergiyi çıkaranlardan biri ve aktif çalışandır. *çveneburi* sayesinde birçok Gürcü yazar, bilim adamı, yönetmen, ressam, sanatçı ve siyaset adamı Türkiye'de tanınmaktadır.

"Nüfus ve Dağılım" alt başlığında yazar Türkiye'de en son yapılan genel nüfus sayımından ve değerli materyallerden yararlanarak Türkiye'nin değişik bölgelerinde (illere göre) yerleşik Gürcülerin panoramasını vermektedir: % 22.4'ü Artvin'de, % 14'ü Ordu'da, % 13.2'si Sakarya'da, % 8.5'i Bursa'da, % 8'i Kocaeli'de, % 6.8'i Samsun'da, % 5.9' u Giresun'da, % 4.5'i Bolu'da, % 4'ü Amasya'da, % 3.7'si Balıkesir'de, % 3.3'ü Sinop'ta, % 2.4'ü İstanbul'da, % 1.2'si Tokat'ta. Yazar hemen burada Türkiye'deki Gürcülerin 1-1.5 milyon olduğunu belirterek bizi Türkiye'de Gürcüistan'dan daha çok Gürcü'nün yaşadığına (5-7 milyon) inandırmaya çalışanlarla tartışmaktadır. Aynı alt başlığın ekinde 200'den çok Gürcü köyünü ve bu köylerde kimin ve ne kadının yaşadığını belirten bir de liste verilmektedir.

Bir gazete makalesinde kitabın bütün değerini tartışmamıza imkân olmadığı için şunu belirtmek istiyordum ki, kitap Gürcüistan'la ilgilenen Türkiye okumu için olduğu kadar, "muhacirlik" tarih ve etnik süreçlerin sorunlarıyla ilgilenen araştırmacılar için de son derece ilginç ve yararlı bir çalışmadır.

(Gürcüceden çeviren : Hasan ÇELİK)

* *Literaturni Sakartvelo* (14 Ekim 1991, sayı: 41, Tiflis) adlı gazeteden alınmıştır.

çveneburi'den Çağrı !..

çveneburi dergisi, Türkiye'deki Gürcülerin yaşadığı köyleri tanıtan yazılara yer vermektedir. Bunu gerçekleştirmek için siz değerli *çveneburi* okurlarından katkı beklemektedir. Köyünüzün tarihini, eğer göç yoluyla gelmişse nasıl ve ne zaman göç edildiğini, nüfusunu, yaşam biçimini, gelenek ve görenekleri, Gürcüce konuşulup konuşulmadığını, doğum, nişan ve düğün âdetlerini, varsa geleneksel şenlikleri, hâlâ anlatılmakta olan masal ve hikâyeleri, gerçek yaşamdan ilginç olayları vs. bize yazıp gönderiniz. Köyünüzün fotoğrafları ve köyde yaşayan kişilerle ilgili ilginç fotoğrafları da yazınıza ekleyiniz. Yazınızı hazırlarken bu sayıda yer alan Macaheli köylerine ilişkin yazıları yararlanabilirsiniz. Bu çalışmaya yapacağınız katkılardan dolayı *çveneburi* dergisi adına şimdiden teşekkür ediyoruz.

Azerbaycan İstanbul Başkonsolosu

Hacaloğlu ile Kafkasya Üzerine

Fahrettin ÇİLOĞLU

- Bu söyleşide, Kafkasya'da özellikle Sovyetler Birliği'nin çözülme yıllarında ve dağılmasından sonraki süreci değerlendirelim istiyorum. İlk olarak da bu sürecin neden bu kadar kanlı ve acılı yaşandığını sormak istiyorum. Kafkas ülkelerinin bu geçiş sürecini kanlı ve savaşsız yaşama şansları yok muydu?

-Bu çatışmalar Rus Sovyet İmparatorluğu'nun devlet sisteminden kaynaklanan bir olgudur. Yetmiş yıldır komünist sloganlar bütün milletlerin kardeş ve eşit olduğunu söyledi. Ancak görüyoruz ki milletler kardeş ve eşit olmadı, bu dönemde tam aksine düşmanlık tohumları eklildi. Öyle bir sistem kurdular ki, bu sistemde Gürcüyle Türkün (Azeri),

Türk'le Ermeni'nin çıkarlarını karşı karşıya getirdiler. Ben bugün olup bitenlerin iyi anlaşılabilmesi için daha da gerilere gitmek istiyorum. 1917 Ekim Devrimi'ne kadar geri gidelim. Bütün mazlum milletler birleşip Çarlık Rusya'sını yıkmak isteyince Lenin çok kurnazca verdi verişti Çarlık rejimine. Mesela, Çarlık Rusya'sının milletlerin hapishanesi olduğunu söyledi. Gelin bağımsız devletlerini kurun dedi. Nitekim bağımsız Gürcüstan, Azerbaycan, Ermenistan ve diğer devletler kuruldu. Hepsine de Lenin telgraf çekti. "Bağımsız Gürcüstan Cumhuriyeti'nin kurulmasını yürekten kutlarım. İnanyorum ki Rusya'yla ilişkilerinizi devam ettireceksiniz" dedi. Ama, ilişkilerinizi dedi yalnızca, o kadar. Aynı telgrafi Azerbaycan'a, Ermenistan'a ve diğerlerine de çekti. Dört beş yıl geçtikten sonra Rusya ayakta durmaya başlayınca gelin bir birlik oluşturalım dedi ve 1922 yılında Sovyetler Birliği'ni kurdu.

Abbas Abdullah Hacaloğlu

Mayıs 1940'ta Gürcüstan'ın Bolnisi ilinin Boluskepenecki köyünde doğdu. Ünlü Hacaloğulları ailesindendir. O doğmadan önce Stalin tarafından hapsedilen babasını hiç görmedi. 1947 yılında ilkokula başladı. 1958'de ortaokulu bitirerek Bakü'ye gitti. Orada açık öğretime başlayınca bir yılına köyüne dönerek ilkokul öğretmenliği yaptı. 1960'ta yeniden Bakü'ye döndü ve o tarihten sonra Bakü'de yaşadı. Bakü Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1963'te Gürcüstan'a dönerek bir süre Komünist Parti'nin yayın organı olan Azerice **Sovyet Gürcüstanı** gazetesinde çalıştı. Yeniden Bakü'ye döndükten bir süre sonra master yapmak üzere Kiev'e gitti. Kiev Bilimler Akademisi'nde Slav-Türk kültürel ilişkileri üzerine doktora çalışmasını tamamladı, 1966'da, Bakü'de **Yıldız** dergisinde çalışmaya başladı. Azerbaycan Yazarlar Birliği sekreteri oldu, bugün de fahri sekreteridir. **Yıldız** dergisinde son olarak başkanlık ve genel yayın müdürlüğü yaptı. Oradaki görevinden ayrıldıktan sonra başkonsolos olarak İstanbul'a geldi ve iki yıldır bu görevi yürütüyor.

-Galiba çok da gönüllü değildi bu birlik!

- Evet ama anayasada bunun, cumhuriyetlerin gönüllü birliği olduğu yazılıydı. Bir cumhuriyet, bu birliğe istediği zaman girebilir, istediği zaman da çıkabilirdi. Ancak bu sadece anayasada kaldı. Çünkü kim ayrılmak istediye oraya ordu gönderdiler. Örneğin ordu birkaç kez Gürcüstan'a girdi ve kan döktü. Bir kaç kez de Azerbaycan'a... Sibirya'ya sürgünler başladı. 1930'larda Gürcüstan'dan, Azerbaycan'dan en ünlü aydınlar Sibirya'ya sürüldü. Düşünün ki bir kişinin Türkiye'de bir akrabasının olması ya da yedi kuşak öncesinden dedelerinin ağa olması bile sürgün nedeni oluyordu. Aydınların en elit kesimi bu yıllarda Sibirya'ya sürüldü. Sonuç olarak bütün bunlar Lenin'in asıl amacının Rus egemenliğini yavaşlatmak olduğunu gösterdi. Aynı şey 1985'ten sonra da yapılmak istendi. Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nin çöktüğünü, Sovyet sosyalizminin devlet kurumu olarak kendini ayakta tutamadığını gördü. Bütün Sovyetlerdeki milletlerde Moskova'ya karşı tepki gelişmeye başladı. Bunun üzerine Gorbaçov Komünist Parti'ye verdi verişti ve gelin bir

KOCAMANLAR

RENAULT YETKİLİ SERVİSİ

RENAULT
tutkunları
hep bu
adreste
buluşuyor!

KOCAMANLAR RENAULT YETKİLİ SERVİSİ
KARTAL OTO SANAYİ SİTESİ C BLOK NO. 11/2 KARTAL/İSTANBUL
TEL: (0216) 353 22 04 / 374 75 40 / 389 60 95 FAX: (0216) 374 75 49

Bağımsız Devletler Birliği kuralım dedi. Sonuç olarak bu, Sovyetler Birliği'ni başka bir ad altında hırlıtmaktı. Şimdi Güney Kafkasya'ya dönecek olursak, burada genellikle çeşitli milletler: Türkler (Azeriler), Gürcüler ve Ermeniler iç içe yaşamaktaydı. Bu binlerce senedir böyle gelmiş. Sovyetler tarafından kurnazca bir politikayla Azerbaycan'da ve Gürcüstan'da küçük otonom devletler kuruldu. Azerbaycan'da kurulan Karabağ, gelecekte Azerbaycan'ın bağımsızlığına karşı kullanılacaktı. Düşünün, Gürcüyle Abhaz binlerce yıldır birlikte yaşıyorlardı. Bu iki halktan da çok iyi dostlarını var. Üstelik çok da samimi yaşıyorlar. Peki ne oldu? Gürcüstan bağımsızlığını henüz ilan etmiş ve tam bağımsız olamışken, Rus istihbaratı Abhazları kışkırtmaya başladı. Sunu söylüyordu ve mantıklı da görünüyordu; Gürcüstan Rusya'dan bağımsızlık mı istiyordu oyleyse Abhazlar da Gürcüstan'dan bağımsızlık isteyecekti.

Ama gönül isterdi ki Abhazı, Oseti, Türkü birlikte omuz omuza o büyük sömürgeciye karşı mücadele verseydi ve Gürcüstan'ı bu sömürgecinin pençesinden kurtarsaydı. Sonra bu kardeş halklar oturup iç sorunlarını barışçı yollarla çözecekti... Aynı şeyler Azerbaycan ve Ermenistan için de geçerliydi. Ermeniler 300 bin Azeri Türkünün sınır dışı ettikleri, göçe zorladılar. Kulak ve burun kesmeye varan mezalimler uyguladılar. Bunun üzerine Türkler de aynı şeyi Ermenilere yapmak istediler. Yani kısacası halkları birbirine düşüren, Rus emperyalizminin kurduğu kurnazca çaktı. Ruslar Kafkasya halklarının milli duygularıyla oynamaktadırlar. Öte yandan eskiden beri böl ve yönet politikası uygulamaktadırlar. Biliyorsunuz bu dönem Transkafkasya Federasyonu vardı. Rusya bu federasyonu, üç cumhuriyetin dayanışmaya başlaması üzerine parçalamıştır.

–Birçok insan, siyaset adamı, aydınlar bu oyunu görüyorlar ve biliyorlar. Peki nasıl oluyor da karşı bir inisiyatif ortaya çıkmıyor?

–Şize şunu söyleyeyim ki bu tür insanlar az değil. Gürcüstan'da, Azerbaycan'da ve Ermenistan'da da çok sayıda insan var. Ancak bir de bu ülkelerde 70 yıldır, bizim değişimimizle "işlemeyip dişleyenler" var. Yani hiç çalışmadan ziyenler var. Böyle yetimsiz aileler var. Hepsi devletin yiyen, devleti yağmalayan insanlar Ruslar Gürcüstan'da olsun Azerbaycan'da olsun böylesi özel gruplar yaratmışlardır. Bunlar, bu ülkeler bağımsız olduğunda kaynaklarının kesileceğini, çalışmam zorunda kalacaklarını biliyorlar. Zaten Rusya'nın bizi kolayca serbest bırakacağını düşünmek safiik olur.

–Sovyetlerin parçalanma sürecinde ve dağılmasından sonra Kafkasya'da aşırı milliyetçi

bir dalga ortaya çıktı. Bu aşırı milliyetçi dalganın zaman zaman Ruslar tarafından kışkırtıldığı ve yönlendirildiği ileri sürüldü. Siz bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Gamsahurdia'nın "Gürcüstan Hristiyan Gürcülerindir" sloganıyla ortaya çıkması aşırı bir milliyetçilikti. Biz biliyoruz ki Rus istihbaratı bugün de boş durmayacaktır.

– Sanırım bu kapsamda değerlendirilen yalnızca Gamsahurdia değildi. Örneğin Elçibey ile Dudayev de aynı kapsamda değerlendiriliyordu. Bunların milliyetçiliği, bölgenin kaldrıramayacağı kadar aşırı bir milliyetçilik olarak nitelendiriliyordu.

– Şimdi ben Elçibey'i bunlardan farklı görüyorum. Dudayev için bir şey söyleyemem, onu yakından tanımıyorum, yalnızca bir kez gördüm. Ama Elçibey'in düşünceleri Gamsahurdia'nın düşüncelerinden tamamen farklıydı. Mesala Elçibey Halk Cephesini kurdu, Milli Cephe kurmadı. Yani Azerbaycan'da yaşayan bütün milletler, etnik gruplar bu Azerbaycan Halk Cephesi'nde birleşebilir, üye olabilir, Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadele edebilirlerdi.

– Genel yaklaşımla yapılan yorumlarda, Kafkasya'nın stratejik konumu ve petrollerinden dolayı, tarihsel olarak Rusya, Türkiye ve İran arasında bir rekabet bölgesi olduğu ve bunun bugün de sürdüğü ileri sürülmekte...

– Bakın bana öyle geliyor ki bu petrol konusu daha çok görünürde, yüzeyde bir şey. Örneğin Rusya'nın kendi petrolleri var. Burada Güney Kafkasya'nın stratejik ve jeopolitik konumu önemlidir, daha ön plandadır. Delü Petro'nun sıcak denizlere inme projesi bugün de sürmektedir. Rusların ünlü bir politikası var, bizde buna "ayır -buyur" (böl - yönet) politikası denir. Yani parçala ve hükmet. Rusya, Orta Doğu'ya açılan bu yolu kaybetmek istemiyor ve bu politikayla elinde tutuyordu. Bu "ayır -buyur" politikasıyla da Gürcü, Ermeni ve Türkü birbirine düşman ediyordu. Rusların sıcak denizlere inme politikası bugün de geçerliliğini korumaktadır. Aslında bazılarının sandığı gibi Güney Kafkasya'da bu sorun 7 yıllık değil 200 yıllık bir mesele, bu bölge 200 yıldır işgal altında.Yani bu düşmanlık 200 yıl boyunca köriklenmiştir.

– Kafkasya'daki çalışmalar yoğunlaştığında, Türkiye'nin bölgede yeterince aktif politika izlemediği, bunun da Rusya'ya bölgeye istediği gibi müdahale için ortam yarattığı söyleniyordu. Siz bu yoruma katılıyor musunuz?

– Ben Türkiye'nin bugün kendi imkanları çerçevesinde işler yaptığını düşünüyorum. Kafkaslarda ağırbaşlı bir politika gütmektedir.

Tabii ki Türkiye'nin nasıl bir dış politika izleyeceği biraz da oradaki devletlere bağlıdır.

– *Kafkasya'daki çatışmalar, örneğin Dağlık Karabağ'daki, Abbazya'daki çatışmalar Türkiye'ye nasıl yansıyor ve kamuoyunu nasıl etkiliyor? Siz nüspelen dışardan biri olarak burada olup bitenleri nasıl yorumluyorsunuz?*

– Ben olaylara dışardan biri olmaktan çok iki yıldır burada yaşayan biri olarak bakıyorum. Öncelikle şunu söylemeliyim. Bizde bir deyim var; "komşuda vay isteyenin kendisi bay olmaz". Yani komşusunda huzursuzluk isteyenin kendisi de mutlu, huzurlu olamaz. Gürcüstan'da kan dökülürken Türkiye'nin istikrar içinde olması mümkün değildir. Ben Türkiye'dekilerin, yediden yedime kadar herkesin Kafkaslarda barış istediğini iki yıldır gözliyorum. Herkes bu bölgeye yardım etmek istiyor. Ancak devlet politikası farklı olmalıdır. Örneğin Azerbaycan'da özgürlük mücadelesine girdiğimizde bağımsızlığımızı, ancak bizim kendimizin kızılabileceğimizi söylüydük. Yani bizlerin, problemlerinize Türkiye'yi buluşturmaya hakkımız yoktu. Bağımsızlığımızı kazandıktan sonra bizim Türkiye'den istediğimiz top-tüfek veya asker değil haklarımızı uluslararası kurumlarda savunması oldu. Türkiye, bağımsızlığını tanıdığı Gürcüstan'ın yeniden sömürgeleştirilmek istenmesi durumunda, hiç değilse bunu protesto etmelidir. Bu noktada aktif politika izlenmelidir.

– *Son zamanlarda çok konuşulan ve nereden akıtılacağı tartışılan Azerbaycan petrolü var. Belki de petrolün nereden geçeceği, nereden akıtılacağı bölgesel barışa katkısı açısından da ele alınmalıdır. Bu petrol sizce nereden akıtılmalıdır?*

– Bilirsiniz üç yol öneriliyor. Azerbaycan-Ermenistan ve Nahçıvan üzerinden, Azerbaycan-İran üzerinden ve Azerbaycan-Gürcüstan üzerinden Türkiye'ye aktırılması. Ben bu olaylar konuşulmaya başlandığından beri devlet düzeyinde de Gürcüstan yolu diyorum. Bu biraz Gürcüstan'ın benim memleketim olmasıyla da ilişkilidir. Bilirsiniz zaten eski bir Bakü-Batum boru hattı var. Kapasitesi küçük olmasına karşın hâlâ çalışabilir durumda Gürcüstan'ın ben daha itibarlı ve güvenilir bir komşu olarak görüyorum. Sonra memleketim olan Gürcüstan'ın kalkınması açısından da bu yolu savunuyorum. Ama, ben bütün bunlara rağmen Ermenistan'dan geçmesin demiyorum. Ancak Ermenistan öncelikle Rusların kışkırtmasıyla girdiği Azerbaycan topraklarından çıkmalıdır. Bu bir şarttır. Aksi durumda savaş hâlinde olduğumuz bir ülkeyle boru hattını geçirerek böyle bir işbirliği yapamayız. Son bilgilere göre, boru hattının açılmasına

kadar Bakü petrolü Gürcüstan sınırına kadar vagonlarla taşınacak oradan da Batum'a ve Türkiye'ye getirilecek.

– *Kafkasya'da hüzülan siyasal ve toplumsal düzen, baskılar arasındaki barış yeniden nasıl kurulabilir?*

–Bakın Gürcüstan'da benim memleketim olan Borçalı'da birbirlerine ikiye kilometre uzaklıkta Türk, Gürcü ve Ermeni köyleri var. Bu insanlar birbirlerine düşman değiller, Türklerle Ermeniler birbirleriyle konuşuyorlar. Üstelik burada yaşayan Ermenilerin de Türklerin de Dağlık Karabağ'daki savaşta şehit olmuş çocukları var. Düşünün bu şehitlerin babaları Gürcüstan'da birbirlerine selam veriyorlar. Bu, bu insanların birbirleriyle yaşama geleneği olduğunu göstermektedir.

– *Sizce bu savaşların yaratılmış, dışardan dayatılmış savaşlar olduğunu söyleyebilir miyiz?*

–Yüzde yüz böyle. Rus devleti tarafından. Ben size Ermeniler adına, tanıdığım Ermeniler adına söyleyebilirim ki Ermeniler savaş istemiyor. Bu insanları savaşları Rusya'dır. Karabağ'da savaşan orduyun yüzde yetmiş Rus, yüzde otuzu Ermenidir.

– *Peki Abbazya'da, Güney Osetya'da ve Karabağ'da bu insanların savaşmalarına neden sayılabilecek tarihsel gerekçelerden söz edilebilir mi?*

–Hayır yok. Rusya bu bölgeden elini çeksin, ben inanıyorum ki o anda bitecektir bu çatışmalar. Tabi ki Rus elini çekmeyecek. Bundan dolayı bizler birbirimizi, şehitler vere vere anlayacağız. Benim İlia Çavçavadze üzerine uzun bir destanım var ve orada da şunu belirtiyorum. Gürcülerin kendi içlerinde düşman olmasa bu halkı dışardan hiç kimse etkileyemez. Geçmişte Tiflis'te Gürcülere neredeyse eşit sayıda Türk ve Ermeniler yaşıyordu. Ama bugün artık kalmadı. Bakı'de de çok sayıda Ermeni yaşıyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Erivan'ın nüfusunun yüzde yetmiş Türklerden oluşuyordu. Yani bu insanlar her yerde iç içe yaşıyorlardı.

– *Yerlerinden edilmiş çok sayıda insan var. Abbazya'da, Bakı'de, Erivan'da... Bu insanların kendilerinin de isteği doğrultusunda olmak kaydıyla evlerine dönmeleri mümkün olabilir mi?*

–Bence olacak. Mesela Şevardnadze, ülkeden ayrılmak zorunda kalan Türklerin dönmeleri için çağrıda bulundu. Hiç kuşkusuz bu tutum bir devlet adamı için çok onurlu bir davranıştır, devlet başkanı böyle olmalıdır. Ben Ermenistan'da yerlerinden edilen Türkler ve Azerbaycan'da yerlerinden edilen Ermenilerin

dönmeleri gerektiğine inanıyorum. Bizler bin senedir içiçe yaşayan halklarız. Güney Kafkasya halklarının birbirleriyle dost olmaktan başka yolları yoktur.

–Güney Kafkasya ülkeleriyle Türkiye'nin ilişkilerinin daha da geliştirilmesi için yeni sınır kapılarına ihtiyaç olduğu belirtiliyor

–Türkiye Avrupa Gümrük Birliği'ne giriyor ve böylece Avrupa'yla entegre oluyor. Bu yeni gelişmenin Türkiye'ye hayırlı olmasını diliyorum. Buna rağmen Türkiye yönünü doğuya çevirmelidir. Türkiye'nin komşusu en güvenli ülke Gürcüstan'dır. Türkiye Gürcüstan'lı ilişkilerini Azerbaycan'dan daha iyi tutmalıdır. Çünkü Azerbaycan'a giden yol Gürcüstan'dan geçiyor. Ancak bu ilişkiler için Sarp sınır kapısı yetersiz kalmakta. Üstelik Sarp'ın Tiflis'e uzaklığı 400 km. Ama Posoftan daha da iyisi Çıldır Aktaş'dan kapı açılrsa bu yol 150 km'ye düşer. Aktaş'tan Azerbaycan sınırı 130-140 km'dir. Bu kapılar bizce bir an önce açılmalıdır. Gürcüstan burada çok önemli bir konuma sahiptir. Gürcüstan hem Azerbaycan hem de Kuzey Kafkasya için tek kara yoludur.

–Son olara dergimiz çveneburi hakkında bir soru yönelmek istiyorum. Yanılmıyorsa dergimizi ilk sayılarından itibaren izliyorsunuz. Neler söylemek istersiniz?

–**çveneburi**'yi ben çok sevgiyle ve saygıyla okuyorum. Gürcüstan doğumlu olduğum için ayrıca bir sempati duyuyorum. Kültürel konulara daha çok yer vermenizi diliyorum, zaten veriyorsunuz da... Kusura bakmazsanız bu arada bir şey söylemek istiyorum. **çveneburi** bir kültür dergisi ve böyle de kalmalı bence. Bu dergi eğer siyasete sürüklenirse değerini kaybeder. Bunları şunun için söylüyorum. Derginizin 11-12. sayısında "Bir Mektup" ve "Saingilo'dan Bir Göç Hikâyesi" başlıklı yazıların bu anlayıştan çok uzak bir insanın kaleminden çıktığı anlaşılıyor. Bu yazılarda Azerilerin toprağı olmadığı gibi, gerçekte ilişkisi olmayan ifadeler kullanılmış. Bu türden bir anlayış ve ifadenin Gürcülerin yararına olacağını sanmıyorum. Bu tür yaklaşımlar insanlarda sadece düşmanlık duygularını körükler. Türkiye'de Gürcü kültürünü tanıtan **çveneburi** Türkiye'nin süsüdür. Bu süsü hoşgörüle, barışla yaşatmak gerekir. Size başarılar diliyorum.

–**çveneburi** dergisinde çıkan ve aslında yayın çizgisine de ters düşen bu cümleler ne yazık ki gözümüzden kaçmış bulunuyor. Söyleşi için **çveneburi** dergisi adına teşekkür ediyorum.

7

NÜTEKS
İHRACAT-İTHALAT A.Ş.

ZİRAİ ÜRÜNLER PAZ.

Ali Haydar GÖREN

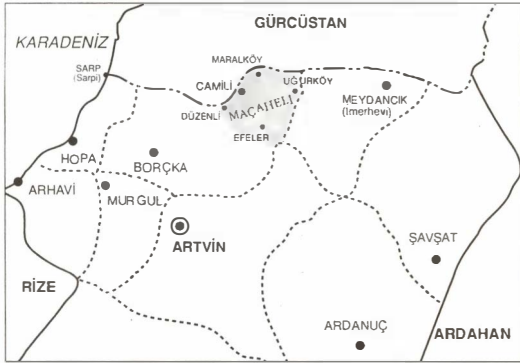
Barbaros Bulvarı No: 35/4 Beşiktaş/İstanbul/TÜRKİYE
Tel: (0212) 258 20 41 - 258 92 82 Telex 27322 NÜEK-TR.
Fax: (0212) 258 22 48

Maçaheli

Hazırlayan : *Fahrettin ÇİLOĞLU*

Türkiye'de ve Avrupa'da "ekosistemi" en iyi örnekler, Artvin ili sınırları içindeki Maçaheli'de (Camili) bulunmaktadır. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, burada yaptığı çalışmalarıyla Türkiye'de ilk kez üç bitki türünü, 71 bitki türünün neslinin tükenmek üzere olduğunu, 56 türün ila üç yapımında kullanılabileceğini saptadı. Bu nedenle Maçaheli (Maçaheli) yöresi, bu derneğin yaptığı geniş bir araştırmaya konu oldu.

Engelibir bir arazi yapısına sahip olan Maçaheli'deki dağların yükseltisi, kısa mesafeler içinde 400 m -3 000 m arasında değişir. Maçaheli ve köylerinin bulunduğu havza, doğu, kuzey ve güneyden yüksek tepelerle çevrilidir. Havzadaki yükseltiler, genel olarak batı-doğu doğrultusunda uzanır. Buradaki başlıca tepeler arasında, Büyüknara (2.666 m), Tavgele (2.579 m), Silçirizi (2.415 m), Fındık (2.070 m), Cilkuvarı (2.085 m) sayılabilir. Maçaheli'de düzlük sayılabilecek alanlar neredeyse bulunmamaktadır. Maçaheli havzasında bulunan çok sayıda akarsuyun en önemli Uğur Deresi'dir. Seleyan, Cavi, Bağlıgöl, Kuvesegvela, Havinala, Bilanşşınara ve Zevtine gibi sular ise Uğur Deresinin kollarını oluşturur. Yörenin diğer önemli akarsuyu olan Efeler Deresi, Sakatigela, Sadgomi, Bidgat gibi kollarla beslenir. Maçaheli'nin iklimi, arazi yapısı nedeniyle büyük değişiklikler gösterir. Genel olarak yazlar serin ve yağışlı, kışlar serin geçmekle birlikte bol yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 12-13° C arasında değişir. En

yüksek sıcaklık 42° C, en düşük sıcaklık -16° C olarak saptanmıştır. Yılda ortalama 1.800-2.000 mm arasında yağış düşer. Yörenin bitki örtüsü, iklim koşulları ve toprağın yapısından dolayı çok çeşitlilik gösterir. Yörede çok sayıda türde bitki bulunmaktadır.

Maçaheli, Artvin iline bağlı Borçka ilçesinin kuzeydoğusunda, Türkiye-Gürcüstan sınırına bitişik bir konumda yer alır. Eski bir Artvin haritasına bakıldığında, Borçka, Murgul ve Ardanuç gibi Maçaheli'nin de merkez kazaya bağlı bir nahiye olduğu görülür. Bugün Camili olarak adlandırılan Maçaheli'ye bağlı beş köy bulunmaktadır: Düzenli (eski adı Zedvake), Efeler (eski adı Eprati), Kayalar (eski adı Kvabistavi), Maralköy (eski adı Mindieti) ve Uğurköy (eski adı Akria). Maçaheli kasabası, Borçka'ya 42 km uzaklıktadır.

Maçaheli, Gürcü uygarlığının geliştiği önemli bölgelerden biri olan Tao-Klarjeti bölgesinde kalyordu. Buradaki köylerin tarihçesine ilişkin yazılı kaynaklara ulaşamamış olmasına karşın, Efeler köyü yakınlarındaki tarihsel kalıntılar (köprü, yol, konut izleri) yörenin tarihinin çok eskilere uzandığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Köylerde ya-

sayan yaşların ifadelerine göre Maçaheli köylerinin tarihçesi en az 500-600 yıl geriyeye gitmektedir. 1578'den itibaren Osmanlı sınırları içinde kalın yöre, 1877-1878 Osmanlı-Rus

Savaşı'nın ardından Rusya'nın denetimindeki Gürcüstan sınırlarına katıldı. Maçaheli, Türkiye-Sovyetler Birliği sınırı çizilirken ikiye bölündü. Bölgedeki yaklaşık 15 köyde referandum yapıldı; bunlardan beş köy Türkiye sınırları içinde kalmayı tercih ederken, diğer köyler Gürcüstan sınırları içinde kaldı. Ama ulusal sınırların çizilmesinden sonra da bu köyler arasında ilişkiler sürdü. 1940'lara kadar pasaparı geçişlere izin verildi. Bu tarihten sonra pasaparı geçiş kaldırıldı ve uzun yıllar kuzey veren Camili sınır kapısı da kapatıldı.

Maçaheli, Gürcücede bilek ve peş parmak olan bir el anlamına gelir. Maçaheli merkez olmak üzere, öteki beş köy elin parmakları biçimindeki bir dağılımı betimler. Maçaheli ve köylerinde yaşayanların tümü Gürcü olup aralarında Gürcüce konuşmaktadırlar.

Maçaheli köyleri birbirine belirli uzaklıktaki mahallelerden oluşur. Camili'nin 5, Düzenli'nin 6, Efeler'in 5 ve Kayalar'ın 6 mahallesi bulunmaktadır. Bazı köylerde mahalleler birbirine 5-6 km uzaklıktadır. Köylerdeki

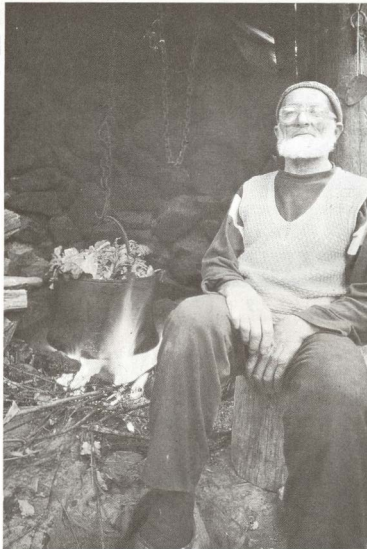
KÖYLERDE NÜFUS YAPISI

K Ö Y L E R	HANE SAYISI		NÜFUS		
	YAZ	KIŞ	KADIN	ERKEK	TOPLAM
Camili	48	33	126	162	288
Düzenli	90	68	243	226	469
Efeler	59	38	197	188	385
Kayalar	32	22	65	58	123

konutların çoğu ahşaptır. Taş ve tuğla kullanılarak yapılan konutların toplam içinde oranı yüzde 20'yi bulmaz. İski konutların bazıları'nın çatısı bugün de ahşap örtü-

lüdür. Çoğunun örtüsü ise yakın tarihlerde galvanizle kaplanmıştır. Evlerin çoğu iki katlıdır ve giriş katları genellikle ambar-depo ya da ahır-samanlık olarak kullanılmaktadır. Ahır ve "serender" denen mısır depoları bazı konutlarda eklenti biçiminde yapılmıştır. Evlerin çoğu 3-4 odaktan oluşur. Bu konutların zemin ve tavanları ahşap malzemeden yapılmıştır.

Maçaheli'nin nüfusu yaz ve kış mevsimlerinde değişmektedir. 1990 genel nüfus sayımına göre Maçaheli (Camili) bucak merkezinin nüfusu 288 kişiden oluşmaktadır. Köylerin nüfusu ise şöyledir: Düzenli 469 kişi, Efeler 385 kişi, Kayalar 123 kişi, Maralköy 530 kişi, Uğurköy 358 kişi. Böylece Maçaheli bucakının toplam nüfusu 2.153 kişidir. Çekirdek aile tipinin yaygın olduğu Maçaheli'de ortalama aile, 5-6 kişiden oluşur. Maçaheli köyleri çok hareketli bir nüfus yapısına sahiptir. Göç sonucunda nüfus yüzde 50 oranında azalmıştır. 1985 yılında Efeler köyünde 85 hane yaşamaktayken bugün bu sayı 40'a düşmüştür. Son 10 yılda, yılda ortalama 25-30 hane Maçaheli'den göç etmiş-

YAŞAM - KÜLTÜR

tir. Bugün bu sayı 2-4 aileye inmiş olmakla birlikte göç sürmektedir. Türkiye'de son 10 yılda nüfusu en çok azınlık köy, Kayalar olmuştur.

Oysa Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan referandum sırasında bu köylerde 600'den çok hane vardı ve toplam nüfus 6-7 bin dolayındaydı. 1990 genel nüfus sonuçlarına göre, o tarihten itibaren Maçaheli nüfusu üçte bire inmiştir.

Maçaheli köylerinde kışın, genellikle İstanbul, İzmit ve Bursa gibi kentlerde yakın akrabası bulunmayanlar kalmaktadır. Ancak kışı dışarıda geçirenler yazın köylere dönerek tarımsal etkinliklere katılmaktadırlar. Köylerden kesin göç edenlerin çoğunluğu İstanbul'a yerleşmiştir. İzmit, Bursa, Adapazarı ve İzmir'e göç edenler de vardır. Maçaheliler göç ettikleri yerlerde ilişkilerini sürdürmekte ve toplumsal dayanışmayı korumaktadırlar. İstanbul'a göç ederek Bahçelievler'de yaşayan Maçahelilerin bir vakıf kurmaları bunu destekler bir örnektir. 24 Aralık 1994'te Bahçelievler Belediyesi Necip Fazıl Kısakörek Kültürü'nde verilen Gürcüce konserde, Maçahelilerin aynı gün salonu iki kez doldurmaları da

bir başka örnek olarak verilebilir. İstanbul'daki Artvinliler Kültür ve Dayanışma Derneği'nin kurucularının da Maçaheli olması anlamlıdır.

Ulaşımı güç bir bölgede yer alan Maçaheli'nin yolları kışın 3-4 ay kapanmaktadır. Bu da köylülerin mahsur kal-

masına yol açmaktadır. Bu durum özellikle sağlık hizmetleri açısından önem taşımaktadır. Yolların kapalı olduğu ve yağış ocaklarının yetersiz kaldığı durumlarda doktor ve hasta yakınlarının başvurusu halinde, mülki ve askeri yetkililerden izin alındıktan sonra Gürcüstan yetkilileriyle acil hasta reçesi protokolü yapılabilmektedir. Bu yolla hasta, ulaşımı daha kolay olan Gürcüstan'a geçirilmekte ve ambulansla Batum'daki hastaneye götürülmektedir. Ancak izin işlemleri her zaman çabuk sonuçlanmamakta ve bazen Türkiye tarafında onay için 2-3 gün, hatta daha uzun bir süre beklenmektedir.

Maçaheli köylerinde okur-yazarlık oranı yüzde 90 dolayındadır. 60-65 yaşın altındaki kadın ve erkeklerin tümü ilkököl öğrenimini tamamlamıştır. Bütün köylerde ilkököl bulunmasına karşın, Kayalar ve Efeler'deki iki okul öğrenci yetersizliğinden dolayı son iki yıldır kapalı kalmıştır. Ayrıca Camili kasabasında bir ortaokul bulunmaktadır. Maçaheli köylüleri öğrenime çok ilgi göstermektedir. Köylerde çok sayıda yükseköğrenim görmüş kadın ve erkekler bulunmakla birlikte, bunlar Maçaheli dışında yaşamlarını sürdürmektedir. Maçaheli köyleri, ulaşımın ve iletişimin yetersizliğinden dolayı uzun yıllar dışı kapalı kalmıştır. Ancak zamanla, özellikle göç sonucunda bu durum değişmiştir. Köylerde kadınlarla erkekler arasında "kaç-göç" yoktur. Kadınlar, dışardan gelen konuklarla da konuşmaktadırlar. Aile içi ilişkilerde kadınların ağırlık taşımasının Gürcü kültüründen geldiği sanılır. Son derece konuksever olan Maçaheliler, anlaşmazlıklarını ve sorunlarını tartışarak ve yaşlıların sözlerini dinleyerek çözmektedirler. Köylerde, imcece türü dayanışma ve çalışma son derece yaygındır. Köyden kasabaya bir

KÖYLERDE NÜFUS HAREKETLERİ

K Ö Y L E R	1 9 7 0	1 9 9 0
Camili	398	288
Düzenli	611	469
Efeler	519	385
Kayalar	287	123
Maralköy	924	530
Uğurköy	564	358
TOPLAM	3.303	2.153

hastanın taşınmasına 80-100 kişinin katılması buna iyi bir örnek oluşturmaktadır. Maçahleli-ler arasındaki bu dayanışma, Maçaheli dışın-da da sürmektedir. Başka kentlere göç eden-ler, iş bulma ya da iş kurmada birbirine yar-dım etmektedirler.

Maçaheli köylerinde ortalama evlenme yaşı 20-25 arasında değişir. Ama nişan yaygın ola-rak evlilikten 4-5 yıl öncesinde yapılır. Kız tara-fı, yörede "nazlanma" olarak anılan bir tu-tuna girerek nişanlılık süresini olabildiğince uzatır. Evlilik, genellikle erkeklerin askerliğini yapmasının sonras gerçekleşir. Evlilik, resmi

nikâh ve imam nikâhiyla birlikte noktalanır. Yörede başlık alınmamakla birlikte, geline al-tın takma geleneği vardır. Göç sonucunda nüfusun azalmasından sonra Maçaheli Gürcü-leri köy dışından "kız alma"ya başlamışlardır.

□

* *Borçka (Artvin) Camili-Karagöl Orman Ekosistemlerini Koruma ve Geliştirme Olanak-ları Araştırması*, Ankara-1994. Bu yazıda, bu araştırmadan büyük ölçüde yararlanılmıştır.

çveneburi'den Duyuru!..

■ Dergimizin yazışma adresi, telefon ve faks numaraları değişmiştir. Lütfen yeni adres, telefon ve faks numaralarıyla ilişki kurunuz.

YENİCE®

YAPI ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

ÖNCE YENİCE YAPAR, SONRA DİĞERLERİ...

- * YENİCE LÜX METAL
BANYO AKSESUARLARI**
- * YENİCE DUROPLAST
MELAMİN AKSESUARLARI**
- * MELAMİN KLOZET
KAPAKLARI**
- * YENİCE REZERVUAR
İÇ TAKIMLARI (TSEK Belgeli)**
- * YENİCE FLEXİPLE KROM
NİKEL HORTUMLARI**

Merkez Satış Müdürlüğü:

Atatürk Cad. Merdivenköy Yolu
Sk. No: 39 Küçükhakkalköy-İST.
Tel: (0216) 380 70 74
Fax: (0216) 380 69 99

Ankara Bölge Müdürlüğü:

Rüzgarlı Celal Atık Sk. No: 4/32
Köseoğlu İş Hanı Ulus-ANKARA
Tel: (0312) 324 24 99
Fax: (0312) 324 24 99

İzmir Bölge Müdürlüğü:

Gaziler Cad. Batı İş Merkezi
No: 367/F Yenisehir-İZMİR
Tel: (0232) 459 69 10
Tel-Fax: (0232) 457 16 57

İMES SAN. SİTESİ A BLOK 104 SK. NO: 14-39 DUDULLU-İSTANBUL
TEL: (0216) 364 39 29 - 364 39 58 FAX: (0216) 364 39 58

Makara

Prof. Dr. Teimuraz ČIKOVANI

Acara, Guria, Samegrelo ve Lazistan'ın muhteşem doğası, ufuklarda koyu mavi katmanlar oluşturur dağlar, sürekli yeşil Alp tipi çayır-larla kaplı kırlar, ormanlarla kaplı vadiler ve ormanlarda küçük adacıklar halinde yayılmış düzlükler, görenlerin üzerinde unutulmaz etkiler bırakır. Bu doğa, özellikle sonbaharda, iğneyapraklılar arasına serpilmiş geniş yapraklı ağaçların rengarenk görüntüsüyle daha bir gözaldır.

Tarihsel Gürcüstan'ın bu yörelerinde yerleşim yerleri ovalara oranla daha az yer kaplar. Ancak, çalışkan çiftçi doğa şartlarına hiçbir zaman boyun eğmemiştir. Dağların yamaçlarını da, ovalarını da aynı yoğunlukta özümsemiştir. Yamaçlarda birbirine bakan ve taraçalarla yapılmış tarlalar, bağlar ve bahçeler oluşturmuşlardır. Bölüm bölüm düzenlenmiş tarlalarda ve teraslarda meyve ve üzüm yetiştiriyorlar, çok lezzetli sebze ve tahıl üretiyorlar di-

ne yeni bir ev kurmak durumunda olanlar, pınarlardan ve diğer su kaynaklarından az da olsa uzaklaşmak zorunda kaldıklarında -ki bu durum kıvrılarak uzanan vadilerde güntümüzde de sürmektedir- eve su getirmek oldukça güçleşmekteydi. Böylesi durumlarda ailenin zeki reisi atalarının deneyimlerinin de yardımıyla soruna kolayca çözüm üretebilmekteydi. Sorunun en kestirme çözümü yolu da makara idi. Makara, bu bölgenin yapı ustalarının atalarının keskin zekâlarının bir başarısıydı. Aşağıdan, dereden yukarıya su taşımanın teknik aracıydı makara.

Makara şu şekilde kuruluyordu: Evin yakınında ya da bazen doğrudan avluda, bir ahşap çıkırğa elle çevrilebilecek ahşap bir silindir çark sabitleştirilirdi. Aşağı yukarı artezyen kuyularına kurulan sistem gibi... Sonra aşağıda, dere boyunda kullanılacak suyun yanında

kalın bir kazık sağlam bir biçimde toprağa çakılırdı. Bu kazık sürekli ıslak bir zemin-

de olacağı

için

mut-

laka

meşe

olmalı-

ydı. Çıkırğın

ayaklarından

birliyle bu kazık

arasında sağlam

bir urgan çekilir ve mümkün

olduğu kadar da gerilirli

(19. yüzyılda urganın yerini metal hâlâ almıştı).

Çıkırık ile dere kenarına çakılı

kazık arasındaki uzaklık genellikle şu

metreye kadar çıkıyordu. Urganın gerilmesin-

den sonra aynı uzunlukta bir ip çıkırdı ki silindir çarka sarılırdı. Daha sonra urgana demir çengelli bir makara geçirilir ve ipin ser-

best ucu bu makaranın çengeline bağlanırdı. Bütün bu işlemlerden sonra tam bir ölçüm ile

Böylesi engebeli vadiler yüzünden çiftçiler sularını uzaklardan getirmek zorundaydılar. Bu sular bazı

ahşap oluklar

ya da kanallardan sıralı

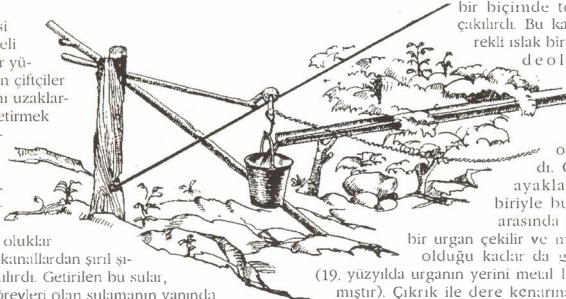
akıtılırdı. Getirilen bu sular,

asıl görevleri olan sulamanın yanında

küçük sevimli değirmenleri de çalıştırmak-

taydılar.

Bu bölgelerin dağlık yörelerinde köyler genellikle ırmaqların ve çayların kenarlarında kurulmuştur. Bu nedenle buralarda içme suyu probleminin bulunmadığını söylemek mümkün. Ancak baba ocağından ayrılıp kendileri-

bu noktadan suyun kaynağına ahşap bir oluk çekilirdi. Su gerekli olduğu zaman makarının ucundaki çengele, su kabı asılır ve silindirik çark tersine çevrilince su kabı organın üstünden kayarak oluğun ucuna kadar gelirdi, çark doğru yönde çevrilince de su kabı organın üstünde yukarıya geri çekilirdi. Boş su kabının sistemi üzerinden gidip dolu olarak geri gelmesi keyifli ve seyirlik bir iş olduğu için makarının kullanılmasını da cazip kılıyordu. Kısacası Acara, Guria, Samegrelo ve Lazistan'ın dağlık yörelerindeki Gürcüler su problemleri-

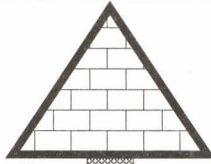

ni günümüzün teleferik sistemi düzeyinde bir teknolojiyle çözümlenmiştir.

Halk arasında bu tür sistemlerin günlük hayatın değişik alanlarında kullanılması tarihi çok eski ve uzundur. Ancak, su sağlanması işlerinde çok yaygın olarak kullanılması yalnızca Gürcülerin yaşamlarında tespit edilmiştir. Makara oldukça orijinal ve kullanışlı bir araçtır. Bu nedenle yer yer bugün de büyük bir sadakatla insana hizmetini sürdürmektedir.

□

(Gürcüceden çeviren : Hasan ÇELİK)

ÜN PA

ÜNYE PARKE
KERESTECİLİK SANAYİ
VE TİCARET LTD. ŞTİ.

ÜNYE PARKE KERESTECİLİK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

* FIRINLI KAYIN
* PARKE
* SÜPÜRGELİK

* MARLEY
* ZİFT
* ÇİLA

Fabrika Satış Mağazası Tel: 420 39 80

Adres: Alemdağ Cad. Çayırönü Mevkii No: 60 Y. Dudullu

Fab. Tel: 0452 - 312 16 63 - 323 10 82 - 323 39 77 ÜNYE FAX: 323 55 43

Klarceti Gürcücesi

I

Şuşana PUTKARADZE

Klarceti'nin köyleri, Çoruh Irmağı'nın kollarının (Maçahlistzkali, Klaskuristzkali, Bagevistzkali, İmerhevistzkali, Satletistzkali, Şavsetistzkali, Murgulistzkali, Hatila, İçhala, Beğlevani...) vadilerinde yer alır ve bu köyler, yüksek dağlar ve kayalarla birbirinden ayrılır. Bu coğrafi koşullarda birbirinden az çok farklı yerleşim bölgeleri ortaya çıkmıştır: Maçaheli (Miçihiani), İmerhevi, Şavseti, Nigali (Ligani-Livana) ve Klarceti. Bu koşullarda dilsel ve etnik faktörlerin etkisiyle, geçen yüzyıllar içinde Klarceti'nin etnik-bölgesel diyalektleri, yani Klarceti diyalektleri ortaya çıkmıştır (Doğu Gürcüstan'ın dağlık bölgesindeki Phou diyalektleri gibi). Örneğin İmerhevi diyalekti (tarihsel Şavseti diyalekti), Maçaheli ve Livana diyalektleri... Geçmişte coğrafi açıdan Acara'nın da Klarceti'nin bir parçası olduğunu gözönüne alırsak, Acara diyalekti de bu diyalektler arasında sayılır. Kısacası Acara diyalekti, İmerhevi diyalekti (tarihsel Şavseti diyalekti), Livana diyalekti Klarceti diyalektlerini oluşturur. Biz burada Livana diyalekti üzerine duracağız.

LIVANA LEHÇESİNİN BAZI ÖZELLİKLERİ

Tarihsel Nigali (Livana). Çoruh Irmağı vadisinin aşağı bölümünde yer alıyordu. Ekvtime Takaişvili, "Nigali vadisi ayrı bir vadi değil, bu ad Artvin'in bütün topraklarını kapsayan Çoruh vadisinin adıydı", diye yazar (V. Batonişvili, s. 680). Nigali (Ligani) adı Osmanlılar tarafından Livana olarak değiştirilmiştir. Bir süre Artvin de Livana olarak adlandırılmıştır. Artvin'in girişindeki Tamara Kalesi'ne bugün de Livana Kalesi denmektedir. Ançeli piskoposluğunda Nigali, Gonio'ya kadar uzanıyordu. Nigali vadisi, Egre (tarihsel Egri) köyüne kadar yayılıyordu. "Çoruh burada dar vadiden çıkıp yatağını genişletir ve Kahaberi Ovasına doğru akar. Nigali vadisi burada sona erer ve Egri başlar", diye yazar Ekvtime Takaişvili (a.e.g. s. 198). Klarceti'nin bir bölümü olan Nigali (Livana), bugün Türkiye sınırları içindedir ve Borçka, Murgul ile Artvin'in merkez ilçesi topraklarını oluşturur.

Gürcüstan- Türkiye sınırı Livana'nın aşağı bö-

lümünde, Maradit köyünden geçmektedir. Livana'nın kalan bölümü Gürcüstan sınırları içindedir.

Agara, Aduça, Arhva, Baga, Başköy, Bucuri, Gevli, Goglieti, Gurbini, Dialeti, Gurça, Ereguna, İskebi, Kabarceti, Kasimeti, Korideti, Lomeketi, Ozmalı, Trapeni, Poroseti, Kamileti, Kvamçireti, Kobeketi, Kortuketi, Kura, Kavrieti, Çhaleti, Dzanıtsuli (Zansuli), Tzalka, Çilavri, Hahuri, Hosroli, Cvani gibi Murgul Çayı vadisi köyleri Murgul'a bağlıdır. Günümüze kadar ulaşan kaleler, köprüler ve kilise-manastırlar gibi maddi kültür kalıntılarından anlaşıldığı üzere Murgul vadisi zengin ve ilginç bir tarihsel geçmişe sahiptir. Kura köyünde, metal eritmede kullanılan çok eski fırınlar bugüne değin korunabilmiştir. İncil'in ünlü Korideti nüshası 8. yüzyılda Korideti Manastırı'nda yazılmıştır. Bu nüsha Yunanca yazılmış olmakla birlikte, çeşitli tarihsel olayların, tarihsel bilgilerin Gürcüce kaydedildiği sayfaları da vardır.Yörenin idari merkezi Murgul'dur. Murguluların aile içinde kullandıkları dil Gürcücedir. Bazı bölgelerde Gürcülerle birlikte Lazlar ve Hemşinliler de yaşamaktadır.

Livana'nın, Adaguli, Avana, Arhavi, Ahal-daba, Bageni, Banakna, Beğlevani, Beşavli, Dampali, Devskeli, Ebrika, Vaziri, Vilasen, Vintavli, Zedubani, Zeheti, Thilazori, Kataphia, Kvarçhani, Kintshureti, Kırza, Manadidi, Murkiveti, Nigia, Omana, Orci, Opuca, Ohonci, Petruli, Sabavri, Uzunna, Ukanmeme, Kartla, Klaskuri, Gvia, Şuahevi, Çarbieti, Çinkuri, Heba ve Hintzkana gibi köyleri Borçka yöresinde, Çoruh'la birleşen derelerin (Beğlevani, İçhala, Hatila, Bageni ve Klaskuri) vadilerine yayılmıştır. Borçka kasabası Bageni Çayı ve Çoruh Irmağı'nın birleştiği yerde kurulmuştur (Porçha-Vahuşti). 1874 yılında Klarceti'yi geçen ve bu sırada Borçka'yı da görüp Borçkalılarla söyleşen G. Kazbegi, "Çoruh kıyılarında yaşayanlar temiz bir Gürcüce konuşurlar ve güzellikleriyle, zekâlarıyla kendilerini gösterirler. Bu yöre başlangıcından beri Gürcü soyunun beşiğini oluşturdu ve şu anda da ka-

derin kötü cilvesine rağmen kendi eski değerlerini iyi korumuştur", diye yazar (a.g.e. s.92). Borçka'nın köylerinden Gürcüce bugün de aile dili olmaya devam etmekte olup, özellikle ana yollardan uzak yörelerde daha iyi korunmuştur.

Artvin bölgesinde Livana'nın Gürcü köyleri, genellikle Çoruh Irmağı'nın sağ yakasındaki kollarından Bertastzkalı (Berta Suyu) ve Karchlistzkalı 'nin (Karçal Suyu) vadilerindeki yüksek dağların yamaçlarına yayılmış, bazıları ise Artvin kenti yakınlarında Çoruh Irmağı'nın iki yanına serpilmiştir. Bu köyler: Ardoka, Berta, Gverdabağebi, Doliskana, Erti Hidi, Tolgoni, İskeba, Kapari, Kordzuli, Lomaşeni, Mamitşminde, Mohobani, Nedzvi, Opiza, Sinkoti, Ustamisi, Perashevi, Şurmahi, Cidila, Çakati, Tzepta, Tzkalokro, Hlapeti, Çnerki... v'dir. Bu köylerin bir bölümünde Gürcüce günümüzde de bilinmektedir (Cidila, Ustamisi, Çnerki, Nedzvi...). Bazı köylerde ise Gürcüceyi ya artık hiç hatırlamıyorlar ya da çok az bilebiliyorlar.

Livana vadisinde konuşulan Gürcüce örneklerini şu son zamankı kadar hiç kimse kaydetmemiştir. Burayı ziyaret eden gezgin - araştırmacılar (G. Kuzbegi, Prof. Uvarova, N. Mari) yöre hakkında yalnızca tarihi, coğrafi ve arkeolojik bilgiler vermektedirler. 1904 yılının yaz aylarında İmerhevi'den Artvin'e doğru giden N. Mari, yol üzerinde Klarceti'nin (Livana) Opiza, Berta ve Doliskana köylerini ziyaret etmiştir. Bu köylerin sakinleri artık Gürcüce konuşmuyorlardı, ancak konuştukları Türkçedeki Gürcüce sesleri hemen farkeden N. Mari günlüklerinde bu durumu da aktarmaktadır. O günlerde halk henüz kendi gerçek soyadlarını ve yer adlarını unutmamıştı. Opiza'da halk N. Mari'ye üzüm cinslerinin adlarını, Berta köyünde ise Gürcü halk giysilerinin isimlerini yazdırmıştır. N. Mari'den sonra Klarceti'den hiçbir Gürcü araştırmacı geçmemiştir.

1989-1993 yılları arasında bölgeye yaptığım ziyaretlerde özellikle Livana vadisindeki çeşitli köylerde konuşulan Gürcüce'nin Klarceti lehçesini araştırdım. Livana vadisinden Türkiye'nin iç kesimlerine muhacirlik döneminde büyük göçler olmuş ve bu göç daha sonraki dönemler de devam etmiştir. Zamanında buralardan göç edenlerden de konuşma örnekleri aldım ve bu örnekler basılmakta olan *Çveneburebis Kartuli* ("Çveneburi'lerin Gürcücesi") adlı kitapta yer almaktadır.

FONETİK ÖZELLİKLERİ

ბარ 'ın (har) izi , henüz konuşulabildiği İmerhevi ve bazı komşu köylerini saymazsak yörede tanınan yok olmuştur. ბ (dz) ünsüzünün eklenmesi (artikülasyonu), İmerhevi şivesinden farklı olarak burada bozulmamış ve ზ (z) sesi ile yer değiştirmemiştir. Burada da yalnızca Türkçeden girmiş sözcüklerde görülmektedir.

Seslerin kaybolması ünsüzlerin gruplaşmasının basitleştirilmesine yönelimin bir sonucudur. Genellikle ვ (v) , მ (m) , რ (r) ve ს (s) ünsüzleri kaybolmuştur: მღუღარე - ღუღარე (mduğare - duğare), მთა - თა (mta - ta), ვაზ-ვაგო - ვავაგო (vaztavli - vatavli), ტრიალებს - ტალეხს (trialebs - talohebs)...

ბ'nin (s) ზ (h) olarak yumuşatıldığı ve kaybolduğu biçimlere paralel olarak ünsüzlerin düştüğü biçimlere de rastlıyoruz: ხად - ჰად (sad - had), კთხვასად - კთხვად (kithvasats - kithvaats)... Ünsüzlerin düştüğü biçimlerin yanında bu değişikliğe uğramamış biçimlere de rastlıyoruz, ancak genel olarak ünsüzlerin düştüğü örnekler daha yaygındır. Titreşimli seslerin ortaya çıktığı durumlar da göze çarpmaktadır: ისვენ (isven), მერმენ (mermen), მწვალბის (mtsvalohebs)... Değişime uğrayanlar ise dudak sonantı ზ(m) ile diş-dudak sonantı ვ'dir (v): მიწრო (mitzro), კოვლი (kovli), მსკუღლავი (maskulavi)... ჟ (j) ve ჯ'nin (c) karşılığı olarak yer değiştirdikleri gözlenmektedir: დაჯდა (dajda), ქვაბულო (kvaiculop)... Ünlülerin tümüyle değişimi de karakteristik bir özelliktir: ბეგნი, ვეო (ve-o): კომო (komo), კომოთ (komoth)... ქომო'nun (komo) benzeri olarak ya da bir kural benzeşimi sonucu olarak ზემო (zemo) değişerek ზომო (zomo) biçimini almıştır: ზომოთკენ არი (zomotken ari)...

Ünsüzlerin benzeşimi genellikle kısmi, kuralla uygun ve kontaktiftir: დაშრა (daşra), იმგერეფს (imgereps), ამეზღამ (amezgham; ამეზღამ)...

Ünsüzlerin benzeşimi isimlerde ender rastlanan bir durumdur: თეგბი (teebi; თეგბი), მოზობელი (mozobeli)... Айришна (disimilasyon) ise genel olarak titreşimli ünsüzlerde karşılıklı: რაფელი (rapeli; რაფრა), რამდონჯელ (ramdoncel)...

Alişılmamış biçimler ise göçmeler (meta-tez) sonucunda elde edilmiştir: გება (gaba; ბება), გევექსი (gevetski; გევექვა)...

* *Literaturnii Sakartvelo* (14 Ekim 1994, sayı: 41, Tiflis) adlı gazeteden alınmıştır

Kendi Kendine Gürcüce

- VI -

Hazırlayan: **Fahrettin ÇİLOĞLU**

(Meckvse Gakvetili)

მექვესე გაკვეთილი

Altıncı Ders

ჩემი ოჯახი

ჩემი ოჯახი საკმაოდ დიდია. მე მეუღეს დედა და მამა, ასინი მსახურობენ. მე მოსწავლე ვარ, ხოლო ორი უფროსი და სკოლეცაა. ჩვენთან ცხოვრობენ აგრეთვე ბებია და პაპა-მამაჩემის მშობლები; დედის მშობლები აბა ჰეაგს. ბებია დიასახლისობს. ხოლო პაპა ჰენსიონკრია და უმარებთ ბებია. ის დედის მღაზხაებსა და ბაზარში საუბრეობს. მეუღეს მამიდაც, დეიდაც და ბიძებიც. ასინი ცალკე ცხოვრობს. მამა არა მეუღეს, მაგრამ მამიდაშვილებს, დეიდაშვილებს და ბიძაშვილებს მის მცვერობას მსწავლენ. მე ოჯახში უმცროსი ვარ და უველას გუგუარვარ, განსაკუთრებით პაპის. მენ ჩემი გვარის გამგრძელებელი ხარო, -მეუბნება ხოლმე იგი. მას ჩემთვის ყოველთვის აქვს ტკბილეული. გაუკო ოქციხ ახლო ნათესავები?

SÖZCÜKLER

ოჯახი	aile
საკმაოდ	oldukça; ხაკვოდ დიდას
მეუღეს	oldukça büyükür
მსახურობენ	(benim) var
მოსწავლე	okulcuylar
ხოლო	öğrenci (üniversite öncesi)
ორი	ama, ancak, yalnız
უფროსი	iki
ჩვენთან	yaşca en büyük
ცხოვრობენ	bizimle
აგრეთვე	yaşıyorlar
მშობლები	aynı zamanda, de, dahi
ჰეაგს	ebeveyn(tanne-haba)
დიასახლისი	(tonun) var
დიასახლისობს	ev kıldım
ჰენსიონკრია	(o) ev işleri yapıyor
უმარებთ	emekli
დედას	yardım ediyor
მღაზხა	gidip geliyor
ბაზარი	mağaza, dükkân
დედას მღაზხებს და ბაზარში საუბრეობს	pazar ver
ანსვერის için mağazalara ve pazara gidip geliyor	
მამიდა	kada
დეიდა	teyze
ბიძა	amca, dayı

ცალკე	yalnız, ayrı
ასინი ცალკე ცხოვრობენ	onlar yalnız (ayrı) yaşıyorlar
მაგრამ	ama, fakat
მამიდაშვილი	kuzen (hala çocuğu)
დეიდაშვილი	kuzen (teyze çocuğu)
ბიძაშვილი	kuzen (amca ya da dayı çocuğu)
მის (მამის) მაგვრობას მსწავლენ	onun (kardeşinin) yerini tutuyorlar
უმცროსი	yaşca küçük
ველად(ს)	herkes, hepsi
გუგუარვარ	onlar tarafından
განსაკუთრებით	sevliyorum. o(n)lar beni seviyor
გვარა	özellikle, özel olarak
გამგრძელებელი	soyadı, aile adı
მეუბნება	sürdüren, devam ettiren
ხოლმე	o bana söylüyor
მას	yalnızca, ancak
ჩემთვის	o
ყოველთვის	benim için
აქვს	her zaman, daima
ტკბილეული	(tonun) var
გუგუარ	sevdim, hoş, yumuşak
ახლო ნათესავი	(onların) var
	yakın akraba

-Ç : sözcüklerin sonuna eklendiğinde de, dahi anlamlarına gelir: მეც ben de, დედაც anne de.

GRAMER

Adıllar ya da zamirler (ნაცვალსახელები)

Gürcücedeki başlıca adıllar şunlardır: kişi adılı, gösterme adılı, soru adılı, iyelik adılı, soru-iyelik adılı, ilgi adılı, işteş adılı, belgili adıl, belgisiz adıl, olumsuz adıl.
Gürcücede მე (ben), შენ (sen), ჩვენ (biz), თქვენ (siz) kişi adıllarıdır. Bu adıllar, -თვის, -გან ya da -კან ilgeçli tamlayan durum dışında durum gösteren ekler almazlar. Ancak მე (birinci tekil kişi) kökten değışikliğe uğrar ve „ჩემ“ olur: ჩემთვის (benim için), შენთვის (senin için), ჩვენთვის (bizim için), თქვენთვის (sizin için).

Kişi Adılları Çekimi				
Tekil			Çoğul	
	1. Tekil Kişi	2. Tekil Kişi	1. Tekil Kişi	2. Tekil Kişi
სახ.	მე	შენ	ჩვენ	თქვენ
მოთ.	მე	შენ	ჩვენ	თქვენ
მოც.	მე	შენ	ჩვენ	თქვენ
ნათ.	ჩემ (-თვის)	შენ (-თვის)	ჩვენ (-თვის)	თქვენ (-თვის)
მოქ.	-	-	-	-
ვიით.	-	-	-	-
წოდ.	-	შენ (შე)	-	თქვენ (თქვე)

Nezakat gereğı her zaman, "შენ" yerine kişi adılının çoğul biçimi "თქვენ" (2. tekil kişi) kullanılır.

"ქონება" ve "უღა" (sahip olmak) fiillerinin çekimi (Şimdiki zaman)

მე	ისქეს	მეცეს	benim.....var
შენ	გეცეს	გეცეს	senin.....var
მას	აქეს	(ჰ)ეცეს*	onun.....var
ჩვენ	გეცეს	გეცეს	bizim var
თქვენ	გეცეს	გეცეს	sizin var
მათ	აქეს	(ჰ)ეცეს*	onların var

*Genel olarak telaffuz edilmez.

ALİŞTIRMALAR

I. Aşağıdaki cümleleri Gürcüceye çeviriniz:
Beni herkes seviyor. Bütün aile beni sever. Erkek kardeşin var mı? İki erkek kardeşim var, ama kız kardeşim yok. Akrabalarınız var mı? Herhangi bir yakın akraban var mı? Hayır, yakın akrabam yok. Annem ve babam çalışıyor. Halam, amcam ve kuzenlerim bizimle yaşıyorlar.

II. Yukarıda verilen tablodan da yararlanarak "აქეს" ve "ჰეაქს" fülllerinin uygun biçimleriyle aşağıdaki boşlukları doldurunuz:

შვილი.....მე.....დედა, მამა და ორი და, ჩემ დას ლამაზი ვარდი. შენ..... შვილები? არა, მე არა შვილები. ჩვენ ბევრი მეგობარი თქვენ დიდი სახლი. თქვენ ძაღლი. ჩვენ არა ბადე. იმათ ... შვილები. მის მშობლებს ერთი ქალიშვილი (kızçocuğu) და ორი ვაჟიშვილი (erkek çocuk)

III. Aşağıdaki soruları cevaplayınız:

1. გუგუთ თქვენ დედა და მამა? 2. თქვენ მოსწავლე ხართ? 3. სად ცხოვრობენ მამათქვენის მშობლები? 4. ვინ დადის საუბლებზე? 5. სად მხოვრობენ თქვენი ბიძები? 6. გუგუთ თქვენ ძმა? 7. ვინ არის თქვენ ოჯახში უმცროსი?

Cep Telefonunda Ekonomik İncelik

**Eni Sadece
2 cm.**

*Yurt Çapında Yaygın Teknik Servis
Destegi ile Çalınmaya ve Hasara
Karşı 1 Yıl Sigortalı Netaş Her Cep
İçin İdeal GSM
Cep Telefonu*

Netaş

Yetkili Satıcısı

LİDER ELEKTRİK

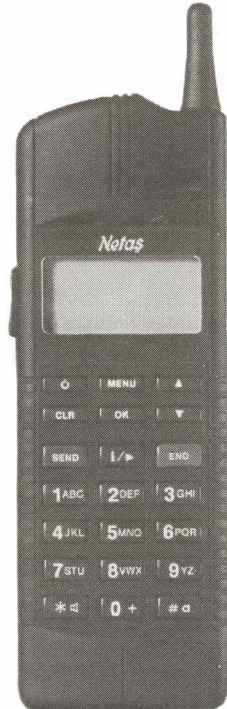
Sakarya Cad. No: 98/2

Adapazarı

Tel: 277 84 27 - 272 88 66

274 66 48

Fax: 271 46 48

Deda Ena

Hazırlayan: *Rüya ÖZKALKAN*

ირემი	geyik	ძროხა	inek
ზარი	zil, çan	ძოვს	otluyor
ფური	inek, büyük dişi	თეთრი	beyaz
	hayvan	ქერა	çaylak
ფერმა	çiftlik	ჩემი	benim
ერთი	bir (sayı)	თეო	Teo (özel ad)
რუ	su arkı	თოვლი	kar
გარგარი	kayısı	გივი	Givi (özel ad)

აი რუ. ეს გარგარია. ორი გარგარის სე. ოთხი ირემი.
 ფერმაში ახი ძროხა. ეს ძროხა ზაზახია. ერთი ფური.
 ჩემი ძროხა ძოვს. თეთრი ძროხა. აი ერთი ქერა. თოვლი თეთრია.
 ეს ზარი გივისია. თეოს ფერმა.

ბ _____ b

დ _____ d

ბუხი sinek
ბუხის vızıldıyor
ბუ baykuş
ბუდე yuva
ბურთა top
ბადე ağ
დედა anne
დედა teyze
მამიდა hala
და kızkardeş

ბის oturuyor
თამაშობს oynuyor
მუშაობს çalışıyor
მიდის gidiyor
დროშა bayrak
ჩვენი bizim
შვიდი yedi (sayı)
საუზმე kahvaltı
ამზადებს hazırlıyor

ბუხი ბუხა, ბუ ხეზე ბის, გოგო ბურთის თამაშობს.
მამა ფერმაშა მუშაობს, აი ორი ბუდე, მამიდა მამის დაა.
დედა მიდის, დედა დედის დაა, ბადეში შვიდი თევზია.
ეს ჩვენი დროშაა, დედა საუზმეს ამზადებს.

შირ-Öykü '95'e İlk Adım

cveneburi dergisinin önceki sayılarında, 1995 yılını Gürcüce "შირ ve öykü yılı" ilan ettiğimizi duyurmuştuk. **cveneburi** dergisi olarak bununla, Türkiye'de Gürcüce öykü ve şiir yazarları ortaya çıkarmayı, bu ürünlere yayımlanma olanağı sağlamayı amaçladık. Aynı zamanda, zaman içinde unuttuğumuz, unutmaya terk ettiğimiz anadilimizi kullanmayı özendirmek istedik. Bu çağrımız üzerine bize gelen ilk ürünleri yayımlıyoruz.

Bu şiirleri gönderen İsmail Yazıcı (Davladze), 1950 yılında Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı Çağlayan köyünde doğdu. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra yaşamını köyünde sürdürmeye başladı. Evlendi ve altısı kız yedi çocuğu dünyaya geldi. Şiir yazmaya lise yıllarında başladı. Bize gönderdiği mektupta verdiği bilgiye göre 600 dolayında şiir yazdı. **cveneburi** dergisinin "შირ ve öykü yılı"na gösterdiği ilgiden dolayı İsmail Yazıcı'ya teşekkür ediyoruz.

გზის დღესასწაულია

ამ დროში სოფელში გზები არ ქონდა,
რა ბეგრი ხაწილი, ცოდვა ვიუავით.
ახლა მსოლიდ კარზე გზა მეგვივიადა,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

'ხალიან უტკუვო, ბლავი ვიუავით
ერთიანეთ ადგილში გზას არ ვაზლევდით,
აღამიანი არა თუ ჩვენ რა ვიუავით?
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

ეს რა დიდი სეხვი ხაქმე ვისაქმეთ,
დიდსან ცარელი, ცუდთ ვიმცხოვნეთ,
ეს რა ვირზე ბეგრი ვირობა ქვესეთ,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

ის 'ხელი სიცოცხლე მსოლიდ გათავდა,
ცუდი დღეში ღმერთი ახლა დამთავრდა,
ჩვენი ის სიცოცხლე ცოცხლას არ გავდა,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

ოცდახამ აგვისტო ის სხვა დღე თუო,
ბულდოზერმა გზები კეთვა დაიწყო,
მე ეს სისარული როგორ დავივწყო,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

გლოცვ შენ ისმაილ, სოფლის თავმჯდომარ
გააკეთე გზები კმაყოფილი ვარ,
მურსელ ოსტატი შენ სახამოთხე ხარ,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

ოთხობიცა ცამეტი კარგ წელიწადი,
დავლამე იტყვის რომ გამესხნა ბედი,
ეველა დღე ადვილათ გაიარე წადი,
დღესასწაულია დღეს სევწვრისისა.

30/ 9/ 1993

İsmail YAZICI

ექა თარგამამე

ექა ბეგრი მიყვარხარ,
ქართველი სუვერელი.
ახლა ჩემზე შორა ხარ,
თარგამამე ლამაზ'ხო.

ახლა ნეტავ სადა ხარ,
როგორ ხარ, რას მეშვავობ?
გულიდამ დაბმული ვარ,
ამ ხაწილათ თამაშობ.

მიყვარხარ სუვერელი,
ამდენი რამე არა.
ზაფხული ხარ ლამაზიო,
ერთგული ხარ თუ არა?..

19/ 1/ 1995

İsmail YAZICI

მწეემსი

წავიქე თსა ცხერი სირაში,
ავასსა ფიჭვნარაში,
ხელმოქლა მეფეგონი,
საცოცხლი ერთ არაში.

გუფინე ძსვარი ფერთში,
მეც აველ დაგვექ სერში,
კომდერე, ვაკიჯისე
ბანაშა მოსვდა კლდეში.

კლდეში აივნენ ჩიტიები,
ჰაკაჰაკებდენ. ფრისვედენ
ვაკებში ევავილები,
ჩემ გულზე ნადიმობდენ.

მე მწეემსი ფიჭვნარადამ,
სავერულო ჭიფიქრე.
ის ლამაზი სიხმრიდამ,
გამეღვავებ ვიტირე.

მეკლა დღე სულ დილაზე,
თუნებთ გაიარ წელზე,
რა ლამაზთ გიუდებთ,
ჯიმფულიანი თავზე.

კარგი კაბა, პერანგი
რა გისდება მაგ ტანზე.
მარტო ასე სიცოცხლე,
რაზე არის ჩვენ თავზე.

მე ისმადილ დავლადე,
სიუვარული ვარ შენზე,
შენ ლამაზ სავერულებზე,
გულიდამ მონა, ტიპი ვარ...

30/ 9/ 1993
Ismail YAZICI

İREM TİCARET-İREM LIMITED COMPANIA

İthalat ve İhracat Dahili Ticaret

Gürcüstan Cumhuriyeti ile
yapılan ithalat, ihracat ve
yatırımlar konusunda altı yıllık
deneyimiyle hizmetinizde.

İstanbul Tel: (0212) 527 68 52 Fax: (0212) 527 85 94
Tisıs Tel : (8832) 38 70 40 - 38 95 85 Batum Tel: (88200) 32 846

Çveneburi'den haberler...

Gemlik Acara Gürcüleri

Türkiye'de Gürcü kökenlilerin kurduğu derneklerin sayısı giderek artıyor. Kültürel etkinlikler göstermek amacıyla kurulan bu dernekler, genel olarak Türkiye Gürcülerinin dilini korumalarını, geleneklerini yaşatmalarını, kimliklerine sahip çıkma arzuluyor ve bunun için çaba harcamak istiyorlar. Ancak bunda ne derece başarılı oldukları ve olabilecekleri ayrı bir değerlendirme konusu. Değişik adlar altında kurulan Gürcü derneklerine en son katılanlardan biri de Gemlik Acara Gürcüleri Kültür ve Dayanışma Derneği oldu. 1994'te kurulan dernek, 20 Ocak 1995'te ilk olağan kongresini yaptı. Derneğin kurucu başkanı Ekrem Aras yeniden başkanlığa seçildi. Başkan vekilliğini Feridun Sertaslan, muhasipliğini Ayhan Bayraktar, sekreterliğini Ahmet Sal ve yöneticiliğini Ömer Kara üstlendi. Aras, derneğin amacını kısaca, "Gemlik'te yaşayan Gürcüler arasında dayanışma sağlamak, Gürcü kültürünü ve folklorunu yaşatmak, Gürcüce bilmeyenlere bu dili öğretmek, Gürcüstan'la kültürel ve ticari ilişkiler kurmak" olarak ifade ediyor.

çveneburi dergisi olarak Gemlik Acara Gürcüleri Kültür ve Dayanışma Derneği'ne çalışmalarında başarılar diliyoruz. □

çveneburi'nin Beyoğlu Yemeği

Dergimizin Gürcü kökenli işadamlarına yönelik olarak düzenlediği geleneksel yemeklerden üçüncüsü, İstiklal Caddesindeki Garibaldi restoranda yapıldı. İki 11 Haziran 1994'te, ikincisi 16 Aralık 1994'te yapılan "çveneburi yemekleri" giderek daha çok ilgi görmeye başladı. Gürcü iş çevresinin çveneburi dergisine gösterdiği yakınlık ve ilanlarla verdiği destek, dergimizin uzun ömürlü olacağının işaretlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Yemeğe 50 dolayında kişi katıldı ve dergimizin yayın yönetmeni ile sorumlu müdürü birer kısa konuşma yaptılar. Daha sonra konuklara iki küçük Gürcüce konser verildi. Bu yemekte bulunan işadamlarından Nizamettin Kocaman, Ali Haydar Gören, Necdet Cebeci ve İlker Aydoğan ilan vererek "çveneburi ailesi"ne katıldılar. □

Çadi Gecesi

Bursa'da Batum ve Havalisi Muhacirleri Yardımlaşma Derneği, 21 Nisan gününün akşamı "Çadi Gecesi" adı altında bir gece düzenledi. Konukları yalnızca mısır ekmeği ve ayranın ikram edildiği gecede derneğin müzik topluluğu Gürcüce ve Türkçe şarkılar söyledi. İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği halk dansları topluluğu Gürcü halk dansları ile Artvin yöresi halk danslarından oluşan bir gösteri yaptı. Bu halk dansları topluluğunun eski dansçıları da sivil giysiler içinde yaptıkları gösteriyle büyük ilgi topladılar ve pistlerden henüz çekilmediklerini gösterdiler. Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Nodar Kohnahidze'nin davetli olmasına karşın katılmadığı gecede elçilik müsteşarı Viktor Çikaidze bulundu. Geceye ayrıca çveneburi dergisi adına yayın yönetmeni, Gemlik Acara Gürcüleri Kültür ve Dayanışma Derneği, İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği, İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği temsilcileri, siyasal partilerin Gürcü kökenli Bursa temsilcileri katıldılar. □

Argonotlar Geliyor

Gürcü ve Türk tiyatrolarının ortak çabasıyla tiyatro dünyası yeni bir ortak girişime sahne olacak. Gürcüstan'ın Metehi Tiyatrosu ile İstanbul Şehir Tiyatrosu ortak projenin ilk adımlarını atmış bulunuyor. Metehi Tiyatrosu genel sanat yönetmeni Sandro Mrevlişvili şubat ayının son günlerinde İstanbul'daydı ve projeye ilgili görüşmeler yaptıktan sonra ülkesine döndü.

Gürcü tiyatrosu Türkiye'ye ilk kez Uluslararası Tiyatro Festivaline konuk olarak gelmişti. Robert Sturua'nın yönetimindeki Rustaveli Tiyatrosu *Kafkas Tebeşir Dairesini* sonra *Kral Lear'i* sergilemişti. Sturua Bakırköy Belediye Tiyatroları'nın çağrısı olarak bir kez daha İstanbul'a geldi ve *Antigone'yi* sahneye koydu. Mrevlişvili'nin ziyareti ise daha köklü bir projeyi amaçlıyor.

Metehi Tiyatrosu ve İstanbul Şehir Tiyatrosu, uluslararası bir projeyi gerçekleştirmek üzere birlikte çalışmalara başlamış bulunuyor. Projeye gelecek yıllarda, öncelikle Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin katılması bekleniyor. İlk oyun olarak da Argonotlar efsanesini konu alan bir oyun tasarlanıyor. Bu oyunu Türk ve Gürcü tiyatroları, iki dilde birlikte sergileyecekler. Argonotlar'ın geçtiği ülkelerin bu programa 2000 yılına değin katılması için çaba harcayacaklar. Böylece büyük bir tiyatro kervanı oluşmuş olacak ve bu kervan birçok ülkeyi dolaşacak.

Evvet, Argonotlar geliyor. Tiyatro kervanı Argonotların "Argo" gemisinin, bu kervanın sanatçıları da "Argo"nun 50 kahramanının yerini alacak ve "Altın Post"a ulaşacaklar.

□

"Etnik Kimlik ve Azınlıklar"

Aylık sosyalist kültür dergisi *Birikim*, özel sayı olarak yayımladığı Mart-Nisan 1995 tarihli 71-72 sayısını, Türkiye'deki etnik topluluklara ve azınlıklara ayırdı. Oldukça kapsamlı bir dosya oluşturan dergide, Kafkas kökenli topluluklardan Gürcüler, Lazlar ve Çerkesler üzerine de yazılar yer aldı. Murat Bieduğ-Erol Taymaz'ın kaleme aldığı "Sürgün Halk Çerkesler" başlıklı yazıda, bütün Kuzey Kafkasyalıları "Çerkes" kavramı altında anlatılıyor ve Çerkeslerin Osmanlı topraklarına göçü, Türkiye'deki kültürel ve siyasal etkinlikleri konu ediliyor. Yazı da, "Türkiye'de yaşayan Çerkeslerin gelecek dönemdeki tavır ve tutumlarının büyük ölçüde Kafkasya'daki gelişmeler ve Kafkasya ile ilişkiler tarafından belirleneceği" ifade ediliyor. Ali İhsan Aksamaz'ın hazırladığı "Kafkasya kültür kökenli bir topluluk: Lazlar" adlı yazıda, Lazların kimliği üzerinde duruluyor ve Lazların kısa bir tarihçesi anlatılıyor. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde değiştirilen yer adlarının listesi, Lazların nüfusunun Türkiye'deki dağılımı ve yerleşim yerleri verili-

yor. Ayrıca Lazca, Laz tiplemesi gibi konulara kısaca değiniliyor. "Bir etnik grup olarak Türkiye'de Gürcüler" adlı yazı ise, *çveneburi* dergisinin yayın yönetmeni tarafından kaleme alınmış. Yazıda genel olarak Gürcülerin kim olduğuna değinildikten sonra, "Kartveli" terimine açıklık getiriliyor ve bu terimin Türkiye'de ve Gürcüstan'da farklı algılanışı üzerinde duruluyor. Yazının devamında Türkiye Gürcülerinin tarihsel ve günümüzdeki konumları, resmi sayılarla ve tahmini nüfusu veriliyor. Türkiye'deki Gürcülerin kültürel etkinlikleri özetleniyor. Yazı şu cümlelerle bitiyor: "Bu topluluğun gelecekte, kendi dillerini yayın ve öğretim alanında kullanmak isteyip istemeyeceğini, kullanmak istemesi durumunda, Avrupa Konseyi Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'ne imza koyması beklenen Türkiye'de, bu türden demokratik hakların kullanılmasına olanak veren ortamın oluşup oluşmayacağını bize tarih gösterecektir."

□

MERCANLAR

PARKE-KERESTE-KAPLAMA SANAYİ-TİC. LTD. ŞTİ.

Veysel Mercan

Muncurlu Köyü 14490 / DÜZCE

Fab. Tel : (0374) 549 72 20 Faks : (0374) 549 74 44

GH MİMARLIK A.Ş.

Mesrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray – İstanbul

Tel: (212) 293 15 93 – (212) 293 15 94

Fax: (212) 245 22 81

Kısa Kısa ...

Hazırlayan: **Rüya ÖZKALKAN**

Çecenya'da Rus askerleri ile Çecen direnişçiler arasındaki çatışmaların Grozni'nin güneydoğusundaki stratejik öneme sahip yolu kapattığı ve böylece ülkenin ikiye bölünmüşlüğü bildirildi. Çecen direnişçilerin yeni başkenti ilan ettikleri Şali kenti ve yöresinin de Rus güçleri için stratejik hedef olduğu belirtildi.

(Yeni Yüzyıl, 16 Mart)

Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de pazartesi günü özel polis birliği OMON'ların basantıkları ayaklanma için sabah saatlerinde kanlı biçimde bastırıldı. Devlet Başkanı Aliyev'in durumuna hakim olduğu bildirildi.

(Yeni Yüzyıl, 18 Mart)

“Ermenistan'daki Rusya Üssünün Yasal Statüsü Anlaşması” Rusya ve Ermenistan devlet başkanlarının önceki akşam Moskova'da Kremlin'de imzalandı. Rusya Devlet Başkanlığı, “Kafkasya'da istikrarı artıracak, barışı güçlendirecek bir aşama” olduğu bildirilen anlaşmanın, herhangisi bir üçüncü ülkeyi hedef almadığını, ayrıca BM ve AGT kural ve ilkelerine tam bir uygunluk taşıdığını açıkladı.

(Yeni Yüzyıl, 18 Mart)

Gürcüistan yönetimi, Abhazya bölgesini ellerinde tutan milislerin çok sayıda sivili öldürdüğü ve sivillere işkence yapıldığı yolundaki suçla-

masını yineledi. Abhazlar iddiaları reddederken, bölgedeki Birleşmiş Milletler gözlemci gücü, Abhazların suçlulara yönelik bir hareketi sırasında sivillerin de zarar gördüğünü kaydetti. Abhazya bir yıldan fazla süredir ayrılıkçı milis güçlerinin denetiminde. Abhaz milisler Gürcüistan ordusunu bölgeden çıkarırken, yaklaşık 250 bin Gürcü sivil de bölgeden göçe zorlandı. Mültecilerin geri gönderilmesi çalışmaları sürerken, Gürcüistan Abhaz milislerin geçen hafta sonu Gali yöresini basarak çok sayıda sivili öldürdüğünü ileri sürdü. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği sözcüsü Ron Radmond, mültecilerin geri gönderilmesi programının sivillerin öldürülmesinin ardından durdurulduğunu doğruladı ve şu bilgileri verdi: “Birleşmiş Milletler'e bağlı doktorlar en az 10 ceset saydılar. Bunların çoğunda işkence belirtileri vardı. Tırnak sökme, ağır yanık, bıçak ve kasatura yaraları. dövülme de bunun arasında. Birleşmiş Milletler'e bağlı doktorlar ayrıca işkenceye uğramış ya da kötü biçimde dövülmüş en az 35 kişiyi tedavi etti.”

(BBC, Türkçe Yayınlar Servisi, 18:00 Haberleri, 22 Mart)

Birleşmiş Milletler Mülteciler yüksek Komiserliği (UNHCR), Abhazya'nın Gali bölgesinde geçen hafta bir operasyon düzenleyen 400 ile

600 Abhaz milisin, ateşkesten sonra bölgeye dönen 10 Gürcüyü öldürdüğü, onlarca Gürcüye de işkence yaptığını açıkladı. Komiserlik, bu operasyon nedeniyle yüzlerce Gürcü'nün yeniden Gürcüistan'a kaçtıklarını belirtti.

(Yeni Yüzyıl, 22 Mart)

Rus birlikleri başkenti Grozni'den sonra Çecenya'nın diğer büyük kentlerini de denetimleri altına almak için son günlerde yoğunlaştırdıkları saldırılarını dün de sürdürdüler. Ruslar özellikle, Çecenlerin yeni direnis merkezleri haline gelen Şali ve Argun kentlerine yükleniyor. Moskova, Rus birliklerinin dün Argun'u tamamen kuşatıklarını açıklarken ABD'den tepki geldi. ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher, Rusya'nın, gelişmiş yedi ülkenin oluşturduğu “G-7” ile ilişkilerinin, Çecenya'ya müdahalesi nedeniyle tehlikeye girebileceği uyarısında bulundu.

(Yeni Yüzyıl, 23 Mart)

Argun'ı geçen hafta ele geçiren Rus birliklerine karşı Şali kentinde büyük direniş hazırlanan Çecenlerin komutanı Aslan Maşkadov, “İşler dağlara çekilmeye zorlanırsak, bu savaş Ruslar için kabusa dönüşür” dedi. Bu arada, Çecenya'yı ziyaret eden bir Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teskilatı (AGT) heyeti, Rus birliklerini yaygın

KISA KISA

insan hakları ihlallerinden sorumlu tuttu.

(Yeni Yüzyıl, 27 Mart)

Çeçenya'daki durumu incelemek üzere geçen hafta bölgeye giden AGİT heyeti başkanı Istvan Gyarmati, Rusya'nın Çeçenya'da yakın bir tarihte tam egemenlik kurmasının zor olduğunu söyledi. Macar diplomat Gyarmati, bölgeye uluslararası bir barış gücü gönderilmesine karşı olduğunu da ifade ederek, "Tüm sorunlar siyasi görüşmeler yoluyla çözümlenmelidir" dedi.

(Yeni Yüzyıl, 28 Mart)

Rus ordusunun şiddetli bombardımanı ve saldırıları sonucu, Çeçen direnişçilerin son önemli birkaç kalelerini biri olan Salı'den çekilmek zorunda kaldıkları bildirildi.

(Yeni Yüzyıl, 30 Mart)

Rus birliklerinin, Çeçenlerin son direniş noktalarından Şalı'ya girdikleri bildirildi. Rus komutanlığı basın merkezine dayandırılan habere, Rus askerlerinin dün öğleden sonra kentte bütün denetimi ele aldığı belirtildi. Bu haberi yalanlayan Çeçen yetkili Movladi Udugov, direnişin sürdüğünü, önceki günkü çatışmalarda 120 Çeçenin yaralı olduğunu yitirdiğini söyledi

(Yeni Yüzyıl, 1 Nisan)

Çeçenya'nın batısındaki son direniş noktalarından Şamaşki'de Rusların eline geçti. Çeçenlerin direnişi sürdürdükleri için dağlardan başka sığınak kalmadığı bildirildi.

(Yeni Yüzyıl, 10 Nisan)

Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev'in, kendisine karşı du-

zenlenen darbeyi teşvik ettiği öne sürdüğü "esrarengiz Türk" Ferman Demirkol'un 15 gün önce, Dışişleri'nin dışında bir operasyonla Bakü'den uçakla Türkiye'ye getirildiği öğrenildi. Azerbaycan güvenlik güçleri, darbeyle ilişkisi bulunan Kenan Gürel'i tutuklamışlar, ama Demirkol'u ele geçirememişlerdi

(Hürriyet, 11 Nisan)

Azerbaycan'da 13-17 Mart tarihlerinde yaşanan darbe girişimi sırasında, 45 kişinin öldüğü, 117 kişinin yaralandığı açıklandı. Başsavcı Eldar Hasanov, darbe girişimiyle ilişkisi bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Kenan Gürel'in yakalandığı, Ferman Demirkol'un ise arananlar arasında olduğunu belirtti

(Yeni Yüzyıl, 14 Nisan)

Rus birlikleri, Çeçenya'da direnen yerleşim birimlerinin sonuncusu Bamut kasabasına yukleniyor. 50 km uzaklıktaki kasabaya önceki gece boyunca dakikada 20 top mermisinin geçen hafta ele geçirdikleri Şamaşki'de en az 250 sivil acımasızca öldürüldükleri, Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından açıklanmıştı.

(Yeni Yüzyıl, 15 Nisan)

Abhazya, Rusya Federasyonu ile birleşmek istediğini bildirdi. 1993 yılından bu yana ilk kez Devlet Başkanı Vladislav Ardzinba başkanlığında toplanan Abhazya Halk Kongresi, Moskova'ya çağrıda bulunarak, ülke topraklarının Rusya'nın koruması altında olmasını istediklerini vurguladı. Çağrıda, "Sade-

ce Rusya bölgeye barışı getirebilir ve Abhaz halkını koruyabilir. Ülkenin ihtiyacı olan politik ve ekonomik esenliği verebilir" dendi. Abhazya, bağımsızlığı için, bağlı olduğu Gürcistan ile 1992 yılından itibaren 13 ay süren kanlı bir savaşa girmişti

(Yeni Yüzyıl, 17 Nisan)

Rus birliklerinin, Çeçen direnişçileri, son kaleleri durumundaki Bamut'tan çıkartıkları bildirildi. Rusya İçişleri Bakanlığı basın toplantısında, Çeçenlerin önceki gün Bamut'tan çıkarıldıklarını ve Rus birliklerinin Bamut'un kuzeyini işgal ettiklerini söyledi.

(Cumhuriyet, 20 Nisan)

Azerbaycan'da eski SSCB döneminden kalma Gebele Üssü'nün Rusya'ya kiralanacağı ileri sürüldü. Azeri haber ajansının devlet komisyonu yetkililerine dayanarak verdiği habere göre "uzun bir süre için" Rusya'ya kiralanacak Gebele Üssü'ne aynı zamanda Rusya'nın Azerbaycan'daki tek askeri üssü statüsü verilecek. Gebele Üssü, eski SSCB'nin güney sınırlarının hava saldırılarına karşı korunması amacıyla oluşturulmuş ve erken uyarı sistemleriyle donatılmıştı.

(Yeni Yüzyıl, 23 Nisan)

ABD Başkanı Bill Clinton'ın Dağlık Karabağ sorununa çözüm bulunmasına ivme kazandırmak amacıyla özel bir elçi göndereceği bildirildi. Clinton yaptığı açıklamada "Dağlık Karabağ'da yaşanan savaşın bütün Kafkasya'yı etkiledi, binlerce insan yaşamını yitirdi, 1 milyon aşkın insan evini barkını terk etmek zorunda kalıcı, ülkele- rin ekonomileri çöktü ve gü-

venlikleri tehlikeye girdi" dedi. Bu arada Başbakan Tansu Çiller'in, Türkiye'nin Ermenistan'a giden H-50 havayolunu açabileceği yolundaki açıklamasına karşılık Azerbaycan Dışişler Bakanı Hasan Hasanov buna karşılık Azerbaycan'a ambargo uygulayan ABSD'nin ve Ermenistan'ın da bazı tavizler vermesi gerektiğini söyledi.

(Yeni Yüzyıl, 25 Nisan)

Rusya Kara Kuvvetleri Komutanı General Vladimir Semiyonov'un 58. Ordu adıyla

yeni bir birlik oluşturulacağı ve bu birliğin Kuzey Kafkasya'da görev yapacağı yolundaki açıklamasının ardından dün yazılı açıklama yapan Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, Rusya'nın talep ettiği gibi AKKA'nın yeni bir "askeri-siyasi duruma" uyarlanamayacağını kaydetti. Kinkel, Rusya'nın güvenlik kaygılarını gidermek üzere antlaşmada yeri düzenlemelere imkân olmadığını belirtti.

Rusya'nın Kafkasya'da yeni ordu kurması 1990 yılında görkemli bir törenle imzala-

nan ve Soğuk Savaş dönemi bitiren önemli kilometre taşlarından biri sayılan AKKA'nın açık ihlali anlamına geliyor. AKKA'ya göre, Kuzey Kafkasya'da Rus birlikleri en fazla 165 tank ve 414 büyük top bulundurma hakkına sahip bulunuyor. Oysa askeri gözlemciler şu anda sadece Çeçenya'da 200 Rus tankının çatışmalara katıldığını belirtiyor. Bazı üst düzey askeri yetkilileri 58. Ordu'nun merkezinin Çeçenya olacağını söylüyor.

(Yeni Yüzyıl, 27-28 Nisan)

AKISKALI

İthalat, İhracat San. ve Tic. Ltd. Şti.

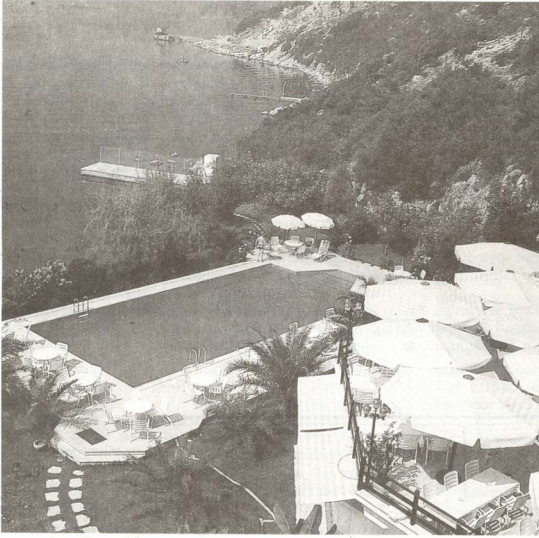
Metin - Ahmet AKISKALI

Cuma Mah. Belediye Kültür Sarayı K. 1 / 2-3 İNEĞÖL

Tel: (0224) 713 98 99 - 715 56 58 Fax: (0224) 715 47 89

çveneburi'den Duyuru!..

Dergimizin yazışma adresi, telefon ve faks numaraları değişmiştir. Lütfen yeni adres, telefon ve faks numaralarıyla ilişki kurunuz.

**İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...**

CLUB ATABAY

Eskilhisar Danca İstanbul TURKEY

Tel: (0262) 655 92 12 - 655 58 54

Faks: (0262) 655 56 16

İltibat/Correspondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY

Acıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY

Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)

Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club
ATABAY

BİR DÜNYA MARKASIYLA KAZANÇLI VE GÜÇLÜ BİR GELECEĞE ADIM ATIN...

6x4

260 HP

GERÇEK ÇİFTÇEKER TURBO

- 1994 yılı için çok özel fiyat ve ödeme koşulları
- -40°C' dan +50°C' a her iklimde çok amaçlı kullanım
- Mikserli, damperli, çekicili modeller
- Bağımsız çalışma kabiliyetli tandem
- Ucuz yedek parça
- Sürekli ve çabuk servi
- Stoktan hemen teslim

KAMAZ

TATARİSTAN - RUSYA FED.

ENKA PAZARLAMA İHRACAT İTHALAT A.Ş.

İSTANBUL

(212) 272 98 90 (3 HAT) (212) 273 07 00 (10 HAT)

ANKARA

(312) 418 36 33 (312) 418 36 39

ADANA

(322) 428 96 00 (322) 428 30 35

İZMİR

(232) 374 2777 (232) 342 93 86

güne başlarken bir sevgi busesi

TWIN Çift Bıçaklı
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Bıçaklı
(5'li Poşette)

TWIN Çift Bıçaklı
(5'li Dispenser)

PIVOTING
Oynar Başlıklı
Traş Makinesi

PIVOTING PLUS
Makine Kartuşları

MONO Tek Bıçaklı
(5'li Poşette)

MONO Tek Bıçaklı
(50'lik Kartela)

ZAZA®

TRAŞ BIÇAKLARI

Tıraş bıçağında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL
Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94